

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Möjligheternas land?

En kvalitativ studie om ensamkommande barns
upplevelser av att leva i Sverige

Socionomprogrammet
C-uppsats
HT 2011

Klara Mausén och Jessica Petersson
Handledare: Annica Johansson

Abstract

Title: The land of opportunities? A qualitative study about unaccompanied refugee children and their experiences of living in Sweden.
Author: Klara Mausén and Jessica Petersson
Supervisor: Annica Johansson

This study concerns unaccompanied refugee children and their experiences of living in Sweden and also their thoughts about identity and security. The aim of this study was to find a deeper understanding of these children's situation. We formulated three research questions in order to obtain this deeper understanding:

- What experiences do the informants have of living in Sweden?
- What are the informants' views of their identity in their new life situation?
- What is security to the informants?

This is a qualitative study based on six semi-structured interviews with six youths whom have come to Sweden as unaccompanied refugee children. We have used a narrative method which has enabled us to focus on the informants' own stories.

One of the main results of this study is that need of help and support among the informants differs, in what kind of help as well as how much help they need. Furthermore, all the youths claim the great importance of languages – both Swedish and their mother tongue. Language is used as a creator of identity. Security is defined by a majority of the informants as having a family, a kind of security that they do not have. The youths in our study have thus found new ways to feel secure through school. Security is also defined in terms of peace and safety. All the informants describe the asylum process as a too long and difficult time marked by uncertainty. We find it of great importance to point out that these children are individuals with different needs and backgrounds. Our hope is that this study will shed a light on the diversity among unaccompanied refugee children.

Keywords: Unaccompanied refugee children, uncertainty, identity, security

---

Förord

Vi vill rikta ett stort tack till våra informanter som har delat med sig av sina upplevelser och erfarenheter, det är ni som gjort denna studie möjlig att genomföra. Tack till er professionella som hjälpte oss att komma i kontakt med intervjupersoner till vår studie. Slutligen vill vi tacka vår handledare, Annica Johansson, för värdefulla kommentarer.

Klara Mausén och Jessica Petersson
Göteborg, 2011

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 Bakgrund	1
1.1.1 Asylprocessen	2
1.1.2 Ensamkommande barns situation	3
1.1.3 Lagstiftning	3
1.2 Problemformulering	4
1.3 Syfte	5
1.4 Frågeställningar	5
1.5 Avgränsningar	5
1.6 Förförståelse	5
1.7 Centrala begrepp	6
2. Metod	7
2.1 Metodval	7
2.2 Vetenskaplig utgångspunkt	8
2.3 Litteratursökning	8
2.4 Urval	9
2.5 Intervjuundersökning	9
2.6 Resultat och Analys	11
2.7 Validitet, reliabilitet och exemplifiering	12
2.7.1 Validitet	12
2.7.2 Reliabilitet	12
2.7.3 Exemplifiering	13
2.8 Etiska överväganden	13
2.9 Metodkritik	14
3. Tidigare forskning	16
3.1 Separation/Skyddsfaktorer	16
3.2 Identitet	17
3.3 Utsatthet	19
3.4 Mottagande	20
4. Teoretiska perspektiv	23
4.1 Coping	23
4.2 Resiliens	24
4.3 Identitetsbegreppet	25
4.4 KASAM	26
5. Resultat och Analys	28
5.1 Bakgrund	28
5.1.1 Information om intervjupersonerna	28

5.1.2 Upplevelser i hemlandet.....	29
5.2 Livet i Sverige.....	31
5.2.1 Bemötande	33
5.2.2 Hjälp och stöd	36
5.2.3 Sociala sammanhang.....	37
5.3 Identitet	38
5.3.1 Social identitet.....	40
5.3.2 Etnisk identitet	40
5.3.3 Språk	41
5.4 Trygghet	42
5.4.1. Ensamhet.....	45
5.4.2 Ovisshet.....	47
5.4.3 Hälsa.....	49
5.4.4 Skola.....	52
5.5 Framtid.....	53
5.5.1 Mål	53
5.5.2 Återvändande	55
6. Slutdiskussion.....	57
7. Referenser	60

Bilaga 1. Intervjuguide

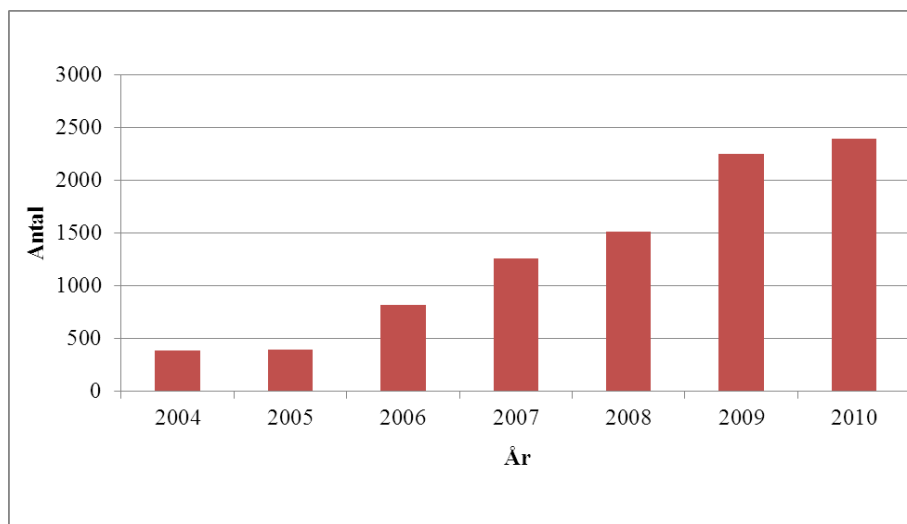
1. Inledning

Vi kommer i detta kapitel redogöra för bakgrundsfakta för ensamkommande barns situation samt beskriva studiens syfte och frågeställningar, vi kommer även redogöra för förförståelse, avgränsningar och centrala begrepp.

1.1 Bakgrund

20 000 ensamkommande flyktingbarn söker varje år asyl i Europa (Elmeroth & Häge, 2009). Enligt Migrationsverket (2010) har antalet ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige de senaste åren kraftigt ökat. År 2004 var antalet asylsökandebarn 388 och 46 procent av dessa fick uppehållstillstånd (Migrationsverket, 2005). År 2010 hade antalet ensamkommande barn ökat till 2393 barn, *se diagram 1.1*. 66 procent av dessa barn fick uppehållstillstånd i Sverige vilket innebär att andelen ensamkommande barn som får uppehållstillstånd har ökat i takt med att fler ensamkommande barn söker asyl i Sverige (Migrationsverket, 2011a.).

Diagram 1.1 Antalet ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige per år, 2004 - 2010 (Migrationsverket, 2011b.)

Majoriteten av de ensamkommande barnen kom år 2009 från Afghanistan, Somalia och Irak. Den största andelen ensamkommande barn var pojkar mellan 16 och 17 år, *se tabell 1.1* (Migrationsverket, 2010a).

Tabell 1.1 Köns- och åldersfördelning av ensamkommande barn som sökt asyl i Sverige under år 2009 (Unicef, 2010)

År	Flickor	Pojkar	Totalt
0-6 år	43	33	76
7-12 år	48	77	125
13-15 år	153	677	830
16-17 år	220	1142	1362
Totalt	464	1929	2393

1.1.1 Asylprocessen

I Sverige är det migrationsverket som prövar ensamkommande barns ansökan om asyl (Migrationsverket, 2011c). När ett ensamkommande barn anländer till Sverige kommer det att erbjudas ett tillfälligt boende i den kommun där barnet ger sig till känna, detta kallas ankomstkommun. Denna kommun har ansvar för barnet i väntan på migrationsverkets beslut om ett mer stadigvarande boende under asylprocessen. Migrationsverket anvisar boenden i form av hem för vård, specifika boenden för ensamkommande barn eller familjehem. När barnet fått ett boende anvisat är det den så kallade anvisningskommunen som har ansvar för att barnets behov av stöd, insatser och boende utreds, sörja för att barnet får tillgång till skolundervisning samt att se till att en god man utses. Alla ensamkommande barn som söker asyl i Sverige har rätt till en god man och tillsättandet av denna ska ske så snart som möjligt efter ankomst till Sverige. Gode mannen ansvarar för barnets personliga förhållanden och angelägenheter men har inte ansvar för den dagliga omvårdnaden. Om barnet får uppehållstillstånd kommer en särskild förordnad vårdnadshavare att tillsättas i gode mannens ställe. Migrationsverket har under asylprocessen ansvar för att eftersöka familjemedlemmar till det ensamkommande barnet, detta ansvar övergår till socialnämnden vid ett eventuellt uppehållstillstånd (Migrationsverket, 2011b).

Ensamkommande barns ansökan om uppehållstillstånd ska prioriteras och därmed få förtur (Angel & Hjern, 2004). Handläggningstiden på migrationsverket för asylärenden gällande ensamkommande barn ska enligt migrationsverkets regleringsbrev inte överskrida tre månader. Genomsnittstiden för dessa ärenden år 2010 var 146 dagar vilket innebär att målet för handläggningen överskridits med nästan två månader. För att korta ned handläggningstiderna har Migrationsverket från första mars 2011 infört ett nytt arbetssätt som innebär att i den mån det går ska barnen redan vid ankomst till Sverige anvisas till den kommun där de ska bo under asylprocessen. Syftet med detta arbetssätt är dessutom att minska antalet olika myndighetskontakter för de ensamkommande barnen (Migrationsverket, 2011a).

1.1.2 Ensamkommande barns situation

De ensamkommande barnens situation är på många sätt speciell och utsatt. Deras utsatthet grundar sig på många olika faktorer bland annat det faktum att många av dessa barn enligt Nestler (2007) inte flyr av egen fri vilja utan att flykten är initierad av föräldrar eller andra närstående i barnets omgivning. Upplevelsen av att bli bortskickad kan vara traumatiserande i sig själv då barnen många gånger kan ha svårt att förstå eller bearbeta orsakerna till flykten. Även den realiteten att många barn under flykten helt är satta i en smugglares händer och vid ankomst blir lämnade för att klara sig själva är ytterligare en anledning till dessa barns utsatthet. Flera av dessa barn har dessutom varit utsatta för svåra upplevelser både innan och under flykt vilket ytterligare kan öka deras utsatthet i deras nya tillvaro i ett främmande land. Den nya livssituationen präglas ofta av frågor utan svar och stor ensamhet för dessa barn. Vid flykt är det dessutom vanligt att hamna i en traumatisk kris, det handlar om förlust av viktiga faktorer i sitt liv. Exempel på dessa faktorer kan vara förlust av nätverk, integritet, språk samt yrkesstatus och inte sällan sker dessutom en social degradering (ibid.).

Enligt Nestler (2007) var det Sveriges behov av arbetskraft som styrde invandringen fram till 1970-talet. Efter det har det snarare varit faktorer som politisk oro, krig samt människors behov av skydd som påverkat invandringen i Sverige. Även förhållanden som fattigdom, avsaknad av framtidsutsikter och social instabilitet i länder påverkar migrationen. Migrationsverket (2010) menar att barn precis som vuxna kan fly på grund av förföljelse med grund i etnisk tillhörighet, religion eller politisk aktivitet. Men barn kan också drabbas just för att de är barn till exempel genom tvångsrekrytering av barnsoldater, könsstympning och tvångsarbete. Enligt O'Connell Davidsson och Farrow (2007) påverkar korruption, väpnade konflikter och auktoritära regeringar i ett land dess migration. För barn och kvinnor i synnerhet påverkar dessutom våld i landet den mänskliga säkerheten och är därmed en faktor till flykt. Likaså hälsa och sjukdomar och då speciellt utbredningen av HIV/AIDS är en påverkande faktor, speciellt vad gäller barnmigration (ibid.).

1.1.3 Lagstiftning

Fälldin och Strand (2010) skriver att en person kan få uppehållstillstånd om denne kategoriseras som flykting, i behov av skydd eller om synnerligen ömmande omständigheter föreligger. Den definition av flykting som FN:s flyktingorgan - UNHCR och även svensk lagstiftning använder sig av utformades vid Genèvekonvention år 1951. Det ställs i lagstiftningen lägre krav på barns berättelser och bevis vilket bör gynna barns möjligheter att få stanna i Sverige. Hur bedömningen av barn som söker uppehållstillstånd i Sverige ska ske finns beskrivet i både FN:s barnkonvention och i den svenska

Utlänningslagen 2005:716 (ibid.). Barnkonventionen är idag inte lag i Sverige men bestämmelserna finns inarbetade i svenska lagar som rör barn (Migrationsverket, 2010).

Enligt ovanstående lagstiftning ska barnets bästa samt barnperspektiv beaktas under hela processen. Tolkningen av begreppet barnets bästa samt barnperspektiv kan dock variera stort beroende på vem som definierar dessa. Det kan leda till en godtycklig tillämpning av begreppen vilket kan ses som problematiskt då betydelsen inte blir konsekvent (Fälldin & Strand, 2010).

Dublinförordningen innebär att det är i det land i Europa där barnet först har sökt om asyl som dennes asylskäl ska prövas. Vad gäller ensamkommande barn som sökt asyl i annat land innan Sverige finns det möjlighet att barnet tillsammans med sin gode man får chans att argumentera för om det finns speciella skäl till att ärendet bör prövas just i Sverige och inte överföras till annat land enligt Dublinförordningen. Om det då anses humanitärt stötande att överföra ärendet till ett annat land kommer prövningen att ske i Sverige (Migrationsverket, 2010).

1.2 Problemformulering

Det är ett faktum att allt fler barn och ungdomar i Sverige lever med erfarenheter och upplevelser av att komma till Sverige utan föräldrar eller legala vårdnadshavare (Migrationsverket, 2010). Att bygga upp ett nytt liv i ett nytt och främmande land med begränsat nätverk och många gånger traumatiska upplevelser i bagaget ser vi inte som något lätt – det är en situation som måste belysas.

Vi upplever att ensamkommande barns utsatthet ofta diskuteras i media men vanligen inte utifrån barnens egna upplevelser och erfarenheter. Detta är något som vi anser saknas och har därför valt just barnens perspektiv genom att lyfta fram deras berättelse om erfarenheter och upplevelser.

Vi upplever att ensamkommande flyktingbarn ofta ses som en homogen grupp då de delar liknande erfarenheter av uppbrott från familj, socialt nätverk och en bekant miljö. Genom att lyfta fram ungdomarnas berättelser syftar vi till att reducera den stereotypa framställning av sociala grupper som fördomar skapar. Vi vill se våra informanter som individer som exemplifierar upplevelser och erfarenheter av ensamkommande flyktingbarn. Vi kommer alltså inte att göra anspråk på att representera alla ensamkommande barns upplevelser.

1.3 Syfte

Syftet med vår studie är att skapa en ökad förståelse för ensamkommande flyktingbarns situation i Sverige. Denna ökade förståelse kommer vi att försöka uppnå genom att lyssna till barnens egna berättelser och deras upplevelse av livet i Sverige, trygghet och identitet.

1.4 Frågeställningar

- Vilka upplevelser har informanterna av att leva i Sverige utifrån temana bemötande, hjälp och stöd och sociala sammanhang?
- Hur ser informanterna på identitet i sin nya livssituation?
- Vad är trygghet för informanterna?

1.5 Avgränsningar

Studien inkluderar bara ensamkommande flyktingbarn som sökt asyl i Sverige och fått uppehållstillstånd. Vi kommer därmed att gå miste om de barn som utvisas, de som lever gömda samt de som på grund av Dublinförordningen sänds till annat land.

Vi kommer i vår studie inte att se till hur informanterna har tagit sig till Sverige då vi inte anser det vara relevant för studiens syfte.

1.6 Förförståelse

Allt vi ser, tänker och upplever bygger på förförståelse vilket präglar hela vårt sätt att uppfatta verkligheten. Ända från barndomen har vi socialiserats in i olika tankesätt att uppfatta vår omgivning på och denna förförståelse anses ofta vara omedveten (Thurén, 2007).

Ingen av oss har tidigare arbetat direkt eller indirekt med ensamkommande barn vilket skulle kunna innebära att vår förförståelse i ämnet är begränsad. Dock tror vi att vi kan ha påverkats av bland annat litteratur vi läst och medias rapportering av ämnet. Dessa två faktorer tillsammans med vårt subjektiva sätt att uppfatta omvärlden menar vi kan ha påverkat vår förförståelse och därmed också arbetet med studien. Inom fenomenologin strävar man efter att sätta förkunskapen inom parantes. Genom att möta ett fenomen med en öppen inställning och reflektera över den egna förförståelsen kan vi

bli medvetna om den och dess betydelse - på så sätt reduceras förförståelsens påverkan på studien (Kvale & Brinkmann, 2009). För att i den mån det är möjligt kunna sätta förförståelsen inom parentes har vi under arbetets gång strävat efter att synliggöra vår egen förförståelse och därmed reducera dess påverkan på studien.

1.7 Centrala begrepp

Ensamkommande barn – ”Asylsökande barn eller ungdomar under 18 år som kommer till Sverige utan legal vårdnadshavare” (Migrationsverket, 2011d). I tidigare forskning och publikationer inom området har såväl begreppet ensamkommande barn som begreppet ensamkommande flyktingbarn använts som definition. Vi kommer i vår studie att använda begreppen ensamkommande barn och ensamkommande flyktingbarn synonymt.

Flykting – FN:s flyktingorgan UNHCR definierar flykting som en person ”som flytt sitt land i välgrundad fruktan för förföljelse på grund av ras, religion, tillhörighet till en viss samhällsgrupp eller politisk uppfattning, och som befinner sig utanför det land, vari han är medborgare och som på grund av tidigare nämnd fruktan inte kan eller vill återvända till det landet...” (UNHCR, 2011).

Permanent uppehållstillstånd (PUT) – innebär att man får bo i Sverige på obegränsad tid (Angel & Hjern, 2004).

2. Metod

I detta avsnitt kommer vi redogöra för vårt tillvägagångssätt och metoder vi använt oss av. Vi kommer även att diskutera kring vilka eventuella konsekvenser vårt metodval kan ha haft på studien. Då vi har varit två författare till denna studie har vi valt att mestadels arbeta tillsammans för att få en enhetlig studie med ett brett perspektiv. Vissa delar har dock skrivits enskilt men vi har då noggrant gått igenom materialet tillsammans.

2.1 Metodval

Enligt Bryman (2011) utmärker sig kvalitativ forskning genom att objekten, oftast människor, skapar mening till det som sker i sin omgivning till skillnad från naturvetenskapens objekt (ibid.). Syftet med en kvalitativ forskningsintervju är att uppfatta sociala verkligheter och förstå intervjupersonens livsvärld utifrån dennes perspektiv. Många forskare inom kvalitativa studier utgår alltså från intervjupersonens egna upplevelser och tankar om sin verklighet (Kvale & Brinkmann, 2009; Bryman, 2011). Då syftet med vår studie är att se till ensamkommande barns egna upplevelser anser vi att en kvalitativ metod är relevant för att besvara frågeställningarna. Vi har valt att göra kvalitativa intervjuer med en semistrukturerad intervjuguide (se *bilaga 1*). Upplägget i en semistrukturerad intervjuguide är flexibelt och utformas utifrån ett antal teman som ska beröras under intervjutillfället. En semistrukturerad intervju ger mer flexibilitet vad gäller utförandet då fokus ligger på intervjupersonens berättelse och det denne anser vara viktigt. Intervjuguiden behöver inte följas strikt – nya frågor kan tillkomma och ordningsföljden kan variera (Bryman, 2011). Vi har valt att utforma vår intervjuguide utifrån studiens frågeställningar med fem olika teman: bakgrund, bemötande, identitet, trygghet och framtid. Temat bemötande kom under arbetets gång att förändras då det framkom att informanternas tolkning av begreppet var betydligt vidare än vår. Vi har valt att lägga fokus på de ensamkommande barnens upplevelser av sin livssituation idag men det i relation till deras bakgrund och framtid. Utifrån dessa teman har vi utformat frågor som uppmanar till berättande om olika upplevelser och situationer. Som ett stöd har vi formulerat ett antal frågor under varje tema som vi använt om intervjun går trögt eller om vi upplever att information som är viktig för studiens syfte uteblir i intervjupersonens berättelse.

Då vårt syfte har varit att undersöka ensamkommande barns upplevelse av livet i Sverige, trygghet och identitet utifrån deras berättelser har vi valt att arbeta med en narrativ metod. Detta innebär enligt Johansson (2005) att man ser till hur intervjupersonerna genom berättelser skapar mening och identitet utifrån olika teman. Intervjupersonens syn på sig själv är i fokus vilket kan innebära viss

komplexitet och motsägelsefullhet. Centralt vid arbete med en narrativ metod är att utforma intervjuer som uppmuntrar intervjupersonen till berättande (ibid.) – detta var skälet till att vi valde just en semi-strukturerad intervju och en narrativ metod. Vidare menar Johansson (2005) att narrativa intervjuer kan genomföras på olika sätt, antingen kan intervjupersonen fritt berätta sin livshistoria eller så kan forskaren be intervjupersonen berätta situationer och upplevelser utifrån specifika teman. Vi har valt att uppmuntra intervjupersonerna till att berätta om specifika episoder i sitt liv med fokus på utvalda teman kopplade till studiens syfte.

Vi har valt en deduktiv metod vilket enligt Larsson (2005) innebär att forskaren redan initialt i arbetet med studien har valt vilka teoretiska perspektiv som kommer appliceras på studien. Då vi redan innan empirins insamlande valde vilka teoretiska perspektiv som vi ansåg passande för vår studie blev valet av en deduktiv metod naturligt. De teorier och teoretiska perspektiv som vi valt är coping, resiliens, identitetsbegreppet och KASAM.

2.2 Vetenskaplig utgångspunkt

Vi kommer i studien att utgå från en fenomenologisk ansats för att kunna fånga subjektiva beskrivningar och upplevelser från ensamkommande barn - det aktuella fenomenet. Kvale och Brinkmann (2009) beskriver att fenomenologin lägger fokus på intervjupersonens livsvärld, öppenhet gentemot intervjupersonens erfarenheter och medvetenhet samt meningssökande i intervjupersonens berättelser. Författarna beskriver vidare fenomenologi ”Generellt är fenomenologi i kvalitativa studier en term som pekar på ett intresse av att förstå sociala fenomen utifrån aktörernas egna perspektiv och beskriva världen som den upplevs av dem enligt antagandet att den relevanta verkligheten är vad människor uppfattar att den är” (ibid., s. 42). Den fenomenologiska metoden söker alltså innebörd av människors egna upplevelser och strävar efter att återge deras exakta beskrivningar (ibid.).

2.3. Litteratursökning

Vi har vid litteratursökning använt oss av databaserna GUNDA, LIBRIS, SwePub, Social Services Abstracts (CSA) och PsycINFO (CSA). De sökord vi använde oss av var följande: Ensamkommande flyktingbarn, ensamkommande barn, flyktingbarn, refugee children, unaccompanied refugee children, separated children och asylumseeking children. Vi gjorde även avancerade sökningar där vi använde oss av ovan nämnda begrepp tillsammans med orden identitet, trygghet och bemötande. För att finna litteratur till våra teoretiska utgångspunkter har vi sökt på coping, resiliens/resilience, identitet och KASAM.

2.4 Urval

Vi har i studien använt oss av ett målstyrt urval vilket innebär att intervjupersoner har valts med hänsyn till studiens syfte. Vidare har vi använt oss av ett snöbollsurval – något som kan ses som ett bekvämlighetsurval (Bryman, 2011). Vid sökandet av informanter kontaktade vi via telefon och e-mail människor inom olika professioner som genom sitt yrke kommer i kontakt med vår målgrupp – ensamkommande flyktingbarn. För att ha möjlighet att träffa informanterna och genomföra intervjuerna valde vi av tidsskäl att endast kontakta personer i Västra Götaland samt Bohuslän. Genom vissa av dessa kontakter fick vi kontakt med såväl ytterligare professionella som intervjupersoner. Alla informanter fick innan de tackade ja till intervju information om studiens syfte och intervjuens utformning.

Vi har även av etiska skäl satt som mål att våra informanter bör vara över 18 år, detta då vi anser att vårt undersökningsområde kan uppfattas som känsligt. Två av våra informanter var vid intervju-tillfället under 18 år, vilket vi godtog då intervjupersonerna efter presentation av studien var positiva till att delta. Vid dessa fall kontaktades även intervjupersonernas gode män för samtycke till deltagande i studien, då de är juridiskt ansvariga och insatta i intervjupersonernas livssituation. Ytterligare ett kriterium för deltagande var att informanterna skulle kunna prata och förstå relativt god svenska, detta för att säkra att de förstår villkoren för deltagandet samt för att ett genomförande av intervjun ska vara möjligt. Det var även ett krav från vår sida att intervjupersonerna skulle ha permanent uppehållstillstånd, detta för att studiens syfte kräver informanter som har erfarenhet av asylprocessen men som inte är mitt uppe i den, vi önskade informanter som kunde se tillbaka på hela asylprocessen med viss distans.

Vi fick sammanlagt tio ungdomar som ställde sig positiva till deltagande i studien. På grund av språkbarriärer kunde intervjuer med fyra av dessa ungdomar inte genomföras då vi under ett första telefonsamtal uppfattade det som mycket svårt att kommunicera och förstå varandra. Vi bedömde därför att en intervju varken skulle vara etisk korrekt eller möjlig att genomföra.

2.5 Intervjuundersökning

Vi har genomfört semistrukturerade intervjuer med sex ungdomar där vi gjort en intervju med varje individ. Längden på intervjuerna varierade mellan 40 minuter och en och en halv timme. Hur mycket vi använde oss av intervjuguiden varierade beroende på hur berättande

svar informanterna gav. Vi tror att begränsningar i svenska språket kan ha påverkat fylligheten av informanternas svar, men även vår formulering av intervjufrågorna kan vara en faktor som haft inverkan. Alla människor är olika och därmed också deras frispråkighet och vilja att berätta.

För att så korrekt som möjligt kunna återge innehållet i ungdomarnas berättelser var vår tanke att spela in samtliga intervjuer. En informant ställde sig negativ till detta och intervjun spelades därför inte in, istället togs utförliga anteckningar. Övriga intervjuer spelades in.

Fyra av sex intervjuer gjordes hemma hos informanterna, den femte gjordes i ett grupprum på informantens skola vilka båda var välkända miljöer för informanterna. Vårt ursprungliga mål var att intervjua ungdomarna i en miljö där de känner sig trygga. Syftet med att genomföra intervjuerna hemma hos informanterna, eller på annan välbekant plats, var att om möjligt reducera den asymmetriska maktrelationen mellan intervjuperson och intervjuare. Den sjätte intervjun gjordes i ett grupprum på Göteborgs universitet, detta var en bekant miljö för oss men helt ny för intervjupersonen. Vi tycker därför det är viktigt att reflektera över den kanske än mer asymmetriska maktrelationen under detta intervjutillfälle och dess eventuella påverkan på intervjun. Kvale och Brinkmann (2009) menar att det är lätt att glömma att en forskningsintervju inte är ett ordinarie vardagssamtal mellan jämlika parter - det är väsentligt att reflektera kring maktförhållandet som råder under intervjusituationen. Vidare valde vi båda att delta under samtliga intervjuer. Detta för att säkra att intervjuerna genomfördes på lika grunder samt för att möjliggöra att en av oss fullt ut kunde koncentrera sig på intervjun, den andra fokuserade på inspelning och noteringar. Vi anser det vara av vikt att överväga eventuella konsekvenser av att vi som intervjuare var två personer vilket kan ses som ytterligare en förstärkande maktaspekt.

Samtliga intervjuer inleddes med information om etiska aspekter och samtycke inhämtades. Vi förklarade intervjuens upplägg och lämnade öppet för eventuella frågor och funderingar innan intervjun påbörjades. Efter att intervjun avslutats beskrev vi hur arbetet med uppsatsen och det insamlade materialet skulle fortgå, vi besvarade även eventuella frågor och funderingar som uppkommit under intervjun.

Intervjuerna genomfördes enskilt vid fem av sex intervjuer. Vid en av intervjuerna påbörjades intervjun enskilt men efter cirka en halvtimme anslöt några vänner till informanten. Informanten bjöd in vännerna att närvara vid intervjutillfället och beskrev deras nära relation och hans önskan om att de skulle närvara då även de kommit som ensamkommande barn till Sverige. Huruvida detta påverkade informanten och hans berättelser kan vi inte veta men vi anser att man bör ta det i beaktande. Vi upplevde dock ingen märkbar förändring i hur han berättade efter vännernas ankomst utan uppfattade dem

snarare som ett stöd för informanten. Under denna intervju använde vi oss av lexikon där vi och informanten slog upp ord för att underlätta berättandet.

2.6 Resultat och Analys

Redan under intervjusituationen förekommer tolkningar av det som sägs och görs av både intervjuperson och forskare. Det som framkommer under insamlingen av empirin är relationellt – det skapas i relation mellan forskare och intervjuperson. Tolkningsprocesser startas alltså redan under intervjun (Johansson, 2005). Vidare menar Kvale och Brinkmann (2009) att forskaren genom tystnad, medhåll och frågor är med och skapar den berättelse som intervjupersonen förmedlar. Då vi har använt oss av kvalitativa intervjuer är detta en faktor som påverkat vår studie och dess resultat.

Vi kommer att presentera resultat och analys under samma rubrik men vi anser det vara av stor vikt att hålla isär resultat och analys då det första är informanternas perspektiv medan analys är vår tolkning av fenomenet. För att analysera och presentera studiens resultat kommer vi att använda oss av meningskoncentrering. Kvale och Brinkmann (2009) menar att meningskoncentrering innebär att innehållet av empirin sammanfattas till kortare sekvenser. För att återge informanternas berättelser så korrekt som möjligt kommer vi att presentera studiens resultat genom citat och sammanfattningar. För att analysera empirin har vi upprepade gånger gått igenom insamlat material för att finna återkommande teman, Kvale och Brinkmann (ibid.) beskriver detta som en del av analysförfarandet vid meningskoncentrering. Vid denna genomgång av materialet framkom att temat bemötande som vi initialt utgått från i en av våra frågeställningar var för smalt, vi valde därför att utvidga frågeställningen till informanternas upplevelse av att leva i Sverige. Vi har valt en narrativ metod där informantens livsberättelse är i fokus och kommer presentera resultat och analys under följande teman: *Bakgrund, Livet i Sverige, Identitet, Trygghet* och *Framtid*. Under genomgång av insamlat material framkom ett antal underteman utifrån informanternas berättelser som är kopplade till studiens syfte och frågeställningar. Vi har valt beskrivande citat som vi anser talande för informanternas berättelser, sammanfattningar och citat kommer i sin tur att kopplas till tidigare forskning och utvalda teorier. I de fall vi har klippt i informanternas berättelser och ansett det otydligt vad informanten syftar på har vi valt att förtydliga genom att skriva ut innebörden inom klamrar. Det är alltså vi som skrivit samtliga kommentarer inom klammer i informanternas citat.

Vid genomgång av inspelat material har vi upprepade gånger noggrant lyssnat igenom intervjuerna samt transkriberat större delar av

intervjuerna för att få grepp om innehållet och för att finna nyanser i informanternas berättelser. Bryman (2011) menar att transkribering är tidskrävande och inte heller att det är nödvändigt att transkribera hela intervjuer utan det som är viktigt för studien. Vi har därför valt att transkribera valda delar av intervjun som är kopplade till studiens syfte och ovan nämnda underrubriker.

2.7 Validitet, reliabilitet och exemplifiering

Begreppen validitet, reliabilitet och generaliserbarhet är ursprungligen tänkta att appliceras på kvantitativa studier. Trots att denna studie är av kvalitativ art avser vi att diskutera och reflektera kring begreppens innebörd och applicering på studien. Vi dock valt att benämna generaliserbarhet som exemplifiering då det är detta vi avser att göra.

2.7.1 Validitet

Validitet innebär enligt Kvale och Brinkmann (2009) att man undersöker det man syftar till att undersöka. För att uppnå en hög validitet har vi frekvent återkopplat arbetet med studien till vårt syfte och våra frågeställningar. Under intervjuerna insåg vi att svenskunskaperna bland våra informanter var varierande. Vissa av de begrepp vi använde oss av i intervjufrågorna visade sig för vissa av informanterna vara svåra att förstå. Detta ser vi som en kritik mot oss själva och anser därför att vi borde ha reflekterat än mer över vilka begrepp vi använde oss av. De begrepp som vissa av informanterna hade svårt att förstå var främst bemötande och mottagande vilka vi fick definiera och förklara, därmed blev det vår definition av begreppen som informanterna grundade sina berättelser på. Vi försökte förklara begreppen så sakligt som möjligt utan att lägga värderingar i dem, detta menar vi gör att validiteten på vår studie ändå kan anses vara god.

2.7.2 Reliabilitet

Enligt Kvale och Brinkmann (2009) handlar reliabilitet om huruvida studiens resultat är tillförlitliga och om resultatet skulle bli detsamma vid en liknande studie. Då vi under intervjuerna uppmanat våra informanter till berättande och endast använt intervjuguiden som ett stöd kan detta leda till att det skulle vara svårt att reproducera en likadan studie. Dessutom menar Kvale och Brinkmann (ibid.) att det är ett faktum att forskare och intervjuperson påverkar varandra under intervjutillfället, informationen skapas i interaktionen dem emellan. Vi som intervjuare har alltså genom vår närvaro och interaktion påverkat det som sagts under intervjun och därmed även resultatet. Detta skulle kunna vara ytterligare en anledning till att samma resultat

skulle vara svårt att uppnå vid en annan studie då samspelet mellan oss och informanterna är unikt och påverkar intervjutillfällena på ett visst sätt. Bryman (2011) skriver att det är svårt att upprepa en undersökning i kvalitativ forskning då människor och sociala sammanhang förändras konstant vilket stämmer väl överens med vår studie. För att ändå möjliggöra en reproduktion av vår studie har vi valt att göra studien så transparent som möjligt genom att på ett noggrant och utförligt sätt beskriva vårt tillvägagångssätt. Då vår studie syftar till att få en ökad förståelse för ensamkommande barns situation har vi lyssnat till ungdomarnas egna berättelser och anser därmed att resultatet kan ses som tillförlitligt då resultatet bygger på deras egna upplevelser.

2.7.3 Exemplifiering

Kvale och Brinkmann (2009) menar att generaliserbarhet innebär att kunna överföra resultatet från en studie till andra situationer och personer. Inom kvalitativa studier finns det oftast inte tillräckligt många intervjupersoner för att kunna generalisera resultaten. Kvale och Brinkmann (ibid.) ställer sig därmed kritiska till varför kvalitativa studier ska generaliseras. Vår ambition har varit att exemplifiera ensamkommande barns upplevelser och erfarenheter av att leva i Sverige, vårt syfte har därför aldrig varit att generalisera resultatet. Vårt mål har varit att skapa större förståelse för ensamkommande barns situation genom att se dem som individer snarare än som representanter för en större grupp. För att uppnå detta har vi valt att lägga fokus på deras egna upplevelser och erfarenheter.

2.8 Etiska överväganden

Att forska om problem i människors vardagsliv kan vara svårt och förbundet med etiska dilemman. Det är därför viktigt att redan initialt i en undersökning fundera och reflektera över etiska aspekter (Kvale & Brinkmann, 2009). Vi har under hela arbetet med uppsatsen utgått från Vetenskapsrådets etiska regler för humanistisk och samhällsvetenskaplig forskning (2011); informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och nyttjandekravet.

Informationskravet innebär att informera om syftet med studien och regler för deltagande. Frivillighet, rätt till att avbryta intervjun samt rätt till att avböja att svara på specifika frågor ska även påtalas (ibid.). Vid första kontakten med informanterna fick de information om studiens syfte och intervjuens upplägg. Då vi genomförde intervjuerna inledde vi med att återigen informera om studiens syfte och de rättigheter som informationskravet innefattar.

Samtyckeskravet går ut på att informanten måste samtycka till att delta

i studien. I de fall då informanten är omyndig måste särskild försiktighet iakttas och kravet på samtycke är än viktigare. Om informanten är under 15 år bör samtycke från vårdnadshavare inhämtas (ibid.). Informanterna fick initialt kort information om studien för att de skulle kunna avgöra om de ville delta i studien. Vid intervjutillfället fick de efter ytterligare information om studien ge sitt samtycke. Då två av informanterna var under 18 år valde vi att inhämta samtycke från deras gode män innan intervjutillfället då vi anser att studien kan vara av känslig karaktär.

Konfidentialitetskravet handlar om informanternas rätt till anonymisering. Eventuella uppgifter som kan identifiera informanten bör genomgå och redigeras inför studiens offentliggörande. Insamlat material ska förvaras oåtkomligt för obehöriga (ibid.). Vi har valt att anonymisera informanterna genom att varken nämna deras namn eller stad de bor i och avlägsna annan information som kan vara identifierande. Anledningen till detta är att informanterna ska känna sig trygga i sitt berättande. Vi har även tagit hänsyn till säker förvaring av det insamlade materialet. För att ytterligare förstärka anonymiteten har vi valt att inte specificera vilket citat som sagts av vilken informant. Detta gör det svårare att följa de enskilda informanternas berättelser vilket skulle kunna anses gå emot en narrativ metod som ser till människors livsberättelser. Vi anser att anonymiteten för våra informanter väger tyngre än vårt metodval men menar att vi trots detta ser till informanternas livsberättelser även om man inte kan koppla citaten till en specifik informant. Istället för att återge hela livsberättelser har vi valt att genom citat skildra berättelser kopplade till utvalda teman.

Nyttjandekravet innebär att insamlat material enbart får användas till vetenskapliga syften (ibid.). Vi har endast använt det insamlade materialet till vår studie.

2.9 Metodkritik

Kritik som riktats mot kvalitativ forskningsmetod är att forskarens egenskaper kan påverka studien (Bryman, 2011). Enligt Thomassen (2007) innebär den fenomenologiska ansatsen att forskaren ska sträva efter att sätta sin förförståelse inom parentes. Vi ser det som att förförståelse ändå är något som måste diskuteras och reflekteras över då vi anser att förförståelse inte helt går att bortse ifrån. Även vid tolkning av insamlat material kan forskarens förförståelse påverka resultatet då forskarens intresseområden avgör vad som är av vikt för studien (Bryman, 2011). I denna studie är det vi som valt ut vilka citat som vi anser vara viktiga och målade för ungdomarnas berättelser vilket har påverkat vad vi kommit fram till.

Enligt Kohli (2007) kan ensamkommande barn uppleva en forskningsintervju som obehaglig då många upplevt olika typer av

trauman. Intervjuandet i sig kan även uppfattas som obehagligt då den kan ha vissa likheter med intervjun på Migrationsverket. Vi har vid våra intervjuer strävat efter att få informanterna att känna sig så avslappnade som möjligt genom att bland annat i mån det är möjligt genomföra intervjuerna i för dem välbekant miljö och påtala frivilligheten att svara på alla frågor. Trots dessa försök kan intervjupersonerna ha upplevt intervjuerna som obekväma vilket kan ha påverkat de svar de gav oss.

Vid sökandet efter informanter har vi kontaktat människor som genom sitt arbete kommer i kontakt med ensamkommande flyktingbarn. Det är dessa professionella som valt vilka informanter som ska tillfrågas om deltagande i studien vilket har påverkat urvalet av informanter.

Narrativ metod har fått mottaga kritik för att den ansetts vara okritisk till intervjupersonernas berättelser (Bryman, 2011). Då syftet med studien är att se till informanternas subjektiva upplevelser och berättelser om trygghet, identitet och upplevelse av att leva i Sverige är det primära det de säger och vi anser det därför omotiverat att ifrågasätta detta.

3. Tidigare forskning

Forskning rörande flyktingbarn som kommer i sällskap med sina föräldrar eller annan vårdnadshavare finns det relativt gott om. Vi har bland annat använt oss av *Mellan det förflutna och framtiden – asylsökande barns välfärd hälsa och välbefinnande* (Andersson et al., 2010), *Bryta upp och börja om: berättelser om flyktingskap, skolgång och identitet* (Jepson Wigg, 2008), *Barn och migration* (Nestler, 2007) och *Child Migration and the construction of vulnerability* (O’Connell Davidsson & Farrow, 2007). Forskning om ensamkommande flyktingbarn är dock mer begränsad, vi har då bland annat använt oss av *Ensamkommande men inte ensamma* (Hessle, 2009), *Social work with unaccompanied asylum seeking children* (Kohli, 2007) och *Finska krigsbarn* (Lagnebro, 1994).

Då vi läste tidigare forskning kunde vi skönja vissa återkommande teman i litteraturen. Vi har därför valt att presentera tidigare forskning under följande kategorier: *Separation/Skyddsfaktorer*, *Identitet*, *Utsatthet* och *Mottagande*.

3.1 Separation/Skyddsfaktorer

Nestler (2007) skriver i *Barn och migration* att alla flyktingar som upplevt traumatiska händelser drabbas olika av detta, det handlar om några samlade skyddsfaktorer som påverkar utvecklingen. En viktig skyddsfaktor är föräldrars omsorgsförmåga, en skyddsfaktor som ensamkommande barn många gånger går miste om då de kommit till ett nytt land utan vårdnadshavare. Detta skriver även Elmeroth och Häge (2009) om i *Flyktens barn* - att barn under andra världskriget evakuerades från London till landsbygden för en säkrare tillvaro. Under denna tid tillintetgjordes barnens möjlighet till kontakt med föräldrar. I en jämförande studie mellan barn som evakuerats och barns som stannat i det krigshärjade London visade det sig att de som stannat hos sina föräldrar i London mådde betydligt bättre – separationen från föräldrarna påverkade alltså barnen mer negativt än att leva i nära anslutning till krig (ibid.). Vidare skriver Lagnebro (1994) i *Finska krigsbarn* att barn under andra världskriget skickades till Sverige från Finland för att få skydd, även dessa barn som separerats från sina föräldrar mådde mycket dåligt. De visade symptom som otrygghet, dåligt självförtroende, rotlöshet samt identitetsproblem och ansåg att evakeringen var oerhört misslyckad (ibid).

Ett flertal studier beskriver familjen som en viktig faktor för välmående, något som de ensamkommande barnen saknar. Unicef (2007) skriver i sin rapport *Lyssna på oss* om barns upplevelser som

asylsökande i Sverige, många av ungdomarna i studien tar upp just splittring och separation av familjen som det absolut svåraste att genomlida. Ovissheten om vad som hänt med familjen eller delar av den upplevs som otroligt påfrestande. Även Borge (2005) skriver i *Resiliens: risk och sund utveckling* om familjens viktiga roll under traumatiska skeenden. Hon menar att under krig och katastrofer är stöd från familj och välfungerande föräldrar ett mycket viktigt inslag för barnens hälsa och välmående. Även i *Mellan det förflutna och framtiden* (Andersson et al., 2010) framkommer familjens centrala betydelse för att barnen ska må bra. Ofrivillig familjesplittring leder ofta till att barnen mår uppenbart dåligt med symptom som oro och mardrömmar (ibid.).

Hessle (2009) skriver i sin rapport *Ensamkommande men inte ensamma* om de ensamkommande barnens stöd från släkt boende i Sverige. Informanterna har i hennes studie upplevt detta som en stor trygghet och dessa barn har i större utsträckning kunnat starta sitt nya liv i ett välkänt sammanhang medan de barn som saknat nära anhöriga eller släktingar i Sverige upplevt detta som en betydande stressfaktor. Informanterna i Hessles studie beskriver sig som ensamma den första tiden i Sverige men att nätverken med tiden utvecklas och blir större. Författaren menar att även det transnationella nätverket så som familj, vänner och släkt i andra länder är av stor vikt för de ensamkommande barnen. Vidare beskriver ungdomarna i Hessles (ibid.) studie en stor längtan till familjen precis som ungdomarna i Barnombudsmannens (2011) rapport *Bakom fasaden* som även tar upp behovet av kärlek, ömhet och respekt då en familjs närhet saknas. Detta är något som även Ascher (2009) avhandlar i artikeln *Ensamkommande barn måste få stöd* och menar att dagens ensamkommande barn måste bemötas med kunskap, omsorg, respekt och kärlek för att kunna kompensera avsaknaden av det omsorgsavbrott dessa barn varit utsatta för.

Andra skyddsfaktorer av vikt är enligt Nestler (2007) stöd från socialt nätverk, barnets individuella egenskaper samt barnets förmåga att uppfatta situationen. Även Borge (2005) tar upp vikten av barnens egen uppfattning av ett skeende och menar att denna påverkar barnens mentala hälsa. Barns förståelse av olika traumatiska händelser är av stor vikt för att barnet ska kunna utveckla en motståndskraft, en strategi att hantera det som inträffat (ibid.).

3.2 Identitet

I samarbete med statens institutionsstyrelse skriver Sjögren (1998) i *Ungdom, kulturmöten, identitet* om hur identitet skapas dels utifrån individens egenskaper och handlingar, dels utifrån individens samspel med omgivningen. Omgivningens bild av individen återspeglas sedan och förstärker individens identitet. Även samhällsvillkor som präglar vardagen där individen lever påverkar identitetsbyggandet, det kan därför bli en utmaning för människor som upplevt flykt eller

invandring att bygga upp identitet i ett nytt land med en annorlunda kultur. Individerna kan tvingas hantera nya förståelseramar och tolkningsmönster än vad man är van vid, gamla strategier måste anpassas till nya (ibid.). Det framkommer även i Ehns (2000) avhandling *Flyktingars möte med Sverige* att människors identitet kan upplevas problematisk i förhållande till främmande förhållningssätt. Genom människors enskilda agerande eller normer som står för ett visst samhälle får människor från en annan kultur sällan det gensvar på sitt agerande som de är vana vid. Denna skillnad kan leda till en förlust av den självkänsla och identitet som de tidigare kunnat ta för givet (ibid.).

Det är viktigt att ha i åtanke att kulturen enbart utgör en aspekt av identiteten. Att klassificeras som "svensk" eller "invandrare" är oberoende av egenskaper som människa, denna identitet man kan bli tilldelad har snarare att göra med utseende, språk och kultur. Svenskhet ses ofta som idealet och att vara invandrare i relation till svenskhet får många gånger en negativ prägel då det ses som annorlunda (Sjögren, 1998). Jepson Wigg (2008) uppger i sin studie *Att bryta upp och börja om* att informanterna beskriver sig som annorlunda än "svenskarna". Detta ses som en viktig faktor vid identitetsskapandet och författaren menar att det förstärker kopplingen och känslan av tillhörighet till ursprungslandet. Ahmadi (1998) skriver i *Ungdom, kulturmöten, identitet* vidare om identitet som möjliggörare för känsla av tillhörighet och som en fast grund att stå på - identiteten blir då en viktig aspekt för trygghet. Även Fjällhede (2009) skriver i *Flyktingskapets situation och möjlighet* att identitet kan ses som en trygg bas att stå på. Just flyktingbarn är kanske i större behov än andra av denna trygghet för att klara av att möta alla främmande intryck och omställningar. Identitet påverkar inte bara vem du är utan även din syn på framtiden (ibid.).

I Jepson Wiggs studie (2008) med unga vuxna som kommit som flyktingar till Sverige framkommer att sociala sammanhang är av stor betydelse för skapandet av identitet. Vid flykten till Sverige tvingades informanterna bryta upp de sammanhang och omgivningar som var bekanta för dem - för att sedan helt börja om på nytt. Referenspunkter som tidigare använts som utgångspunkter vid skapande av identitet förändras. Sammanfattningsvis kan sägas att identitetsskapande är en komplex process, alla människor är olika och hanterar olika situationer på olika sätt (ibid.).

I Ehns (2000) avhandling framkommer att språket är en nödvändig faktor för att bevara sin etniska identitet. Informanterna i hennes studie anser att för att kunna bibehålla sin etniska identitet krävs umgänge med landsmän. Vidare framkommer att dessa informanter kan uppleva sin etniska eller nationella identitet som betungande då de känner sig bedömda av andra.

3.3 Utsatthet

Hessle (2009) beskriver i sin avhandling att ensamkommande barn som söker asyl i Sverige är en mycket utsatt grupp. Samtliga informanter i avhandlingen har skiljts från familj och vänner, sitt sociala nätverk och välbekanta omgivningar. Många har erfarenheter av krig, våld och förtryck och majoriteten av informanterna har inte själva fattat beslutet att lämna ursprungslandet. Informanterna i studien beskriver en känsla av oro då informanterna i många fall saknar information om hur familj och släkt har det i utsatta områden. Deras utsatthet är ett faktum (ibid.). Vidare har många ensamkommande barn varit med om traumatiska upplevelser när de kommer till Sverige. De kan själva ha utsatts eller bevittnat tortyr, våld och sexuella övergrepp eller utsatts för hot om detta (Elmeroth & Häge, 2009).

I rapporten *Bakom fasaden* (2011) tar barnombudsmannen upp att ensamkommande barn ofta saknar ett socialt nätverk i form av familj och vänner. Då barnen inte har andra vuxna i sin närhet är boendepersonalens roll som socialt stöd på institutioner ofta av stor vikt. Barnen hyser också tilltro till personalen om att få hjälp om de skulle bli sjuka eller må dåligt psykiskt. I rapporten beskrivs vidare att ungdomar på institution upplever det svårt att komma i kontakt med andra människor – de känner sig ensamma. Ensamheten ger ungdomarna mycket tid att tänka och ursprungslandet upplevs vara långt borta (ibid.).

Ehn (2000) nämner att de flyktingar som kommit tillsammans med sin familj har upplevt vistelsen på förläggning bättre än de som kommit ensamma, i detta fall unga ensamstående män. Vidare menar författaren att de som kommer i sällskap med sin familj har fördelen att de kan fortsätta sitt invanda sociala liv inom familjen i en ny miljö. Ensamkommande barn har inte denna möjlighet att fortsätta med ett bekant umgängessätt utan blir tvungna att börja om på nytt på alla arenor vilket ytterligare förstärker deras utsatthet (ibid.).

Få familjer i utvecklingsländer har resurser nog för att kunna ge sig av hela familjen och väljer därför att skicka barnen som är utsatta för hot eller på annat sätt utsatta för svårigheter. En del barn som lämnar ursprungslandet ensamma gör det helt på egen hand eller med hjälp av en organisation (O'Connell Davidson & Farrow 2007). Många gånger är det inte barn och ungdomar som själva väljer att lämna ursprungslandet - föräldrarna eller annan närstående till barnet fattar ofta beslutet. Att bli bortskickad kan upplevas som negligering och ytterligare ett trauma. När barnen väl är framme i det nya landet har många varit med om svåra upplevelser, under resan eller i ursprungslandet (Nestler, 2007; Angel & Hjern, 2004). Traumatiska upplevelser som dessa barn varit med om i ursprungslandet eller under flykt kan försvåra etablering och livssituation i det nya landet. Vanligt är också att de ensamkommande barnens liv efter ankomst präglas av

stor ensamhet - att separeras från familjen och dess nätverk utgör en stor riskfaktor i sig. Även ovissheten som migrationsprocessen innebär kan betyda en påfrestning för barnen. Sammanfattningsvis kan sägas att det finns många olika faktorer som gör att ensamkommande flyktingbarn kan betraktas som en utsatt grupp (Nestler, 2007).

Enligt Brendler Lindqvists (2004) rapport *Att möta ensamkommande flyktingbarn* kan ensamkommande barn uppleva skuld i förhållande till andra familjemedlemmar – t.ex. att man själv lyckats fly men familjen är kvar eller skuld för att nära anhöriga dödats i hemlandet. Skuld kan också upplevas hos den som flytt och inte kan hjälpa de människor som finns kvar.

Angel och Hjern (2004) skriver att majoriteten av människor som flytt och väntar på uppehållstillstånd drabbas av psykosomatiska symptom vilket många gånger kan härledas till ovissheten som väntan på uppehållstillstånd innebär. Denna ovisshet kan i kombination med tidigare upplevda trauman resultera i depression, självdestruktivt beteende, håglöshet och en känsla av att inte vara önskvärd någonstans.

3.4 Mottagande

Ascher (2009) diskuterar vikten av att ge ensamkommande barn stöd, då respekt och omsorg kan begränsa effekten av tidigare trauman. Vid ankomst till Sverige bär flera av dessa ensamkommande barn på traumatiserande upplevelser, vilket kan leda till kroniska traumatiserande tillstånd, till exempel posttraumatisk stressyndrom (PTSD). Tidigare traumatiska händelser har stor betydelse för den psykiska hälsan vid ankomsten till det nya landet men det är förhållandena i det nya landet som blir avgörande för hälsan på längre sikt. Detta betyder att genom att ge dessa barn adekvat stöd kan man eliminera effekterna av de trauman som barnen tidigare genomgått (ibid.). Även Hessle (2009) diskuterar de ensamkommande barnens behov av insatser, hon menar att ensamkommande barn i högre grad lider av psykiska symptom i det nya landet än barn som kommit i sällskap med sin familj, vilket gör ensamkommande barn än mer utsatta. Behovet av stöd- och behandlingsinsatser bland de ensamkommande barnen är utbredda, över hälften av de ensamkommande barn som ingått i Hessles studie var i behov av stödinsatser (ibid.). Bilden av att flyktingbarn i högre grad lider av psykiska symptom bekräftas även av Angel och Hjern (2004) som skriver att barn som flytt ofta påvisar olika psykiska symptom.

Ascher (2009) menar att skola, boende och stöd av vuxna är viktiga hälsofrämjande faktorer medan bemötande med misstänksamhet och främlingsfientlighet är exempel på tydliga riskfaktorer för dessa barn. Johansson et al. (2009) har gjort en fallstudie av fyra ensamkommande pojkar i Sverige. I fallstudierna framkommer en

upplevelse av asylprocessen som långdragen och svår och med ett bemötande kantat av misstrohet. Även Franzéns studie (2001) vittnar om upplevelser av starkt ifrågasättande och misstänksamhet under asylprocessen. Unicefs rapport (2007) om barns upplevelser som asylsökande i Sverige stärker ytterligare dessa erfarenheter där ungdomar berättar att de upplever att myndigheterna tror att de ljuger och upplever att de blir behandlade som brottslingar. Ungdomarna i studien fortsätter vidare att de blivit illa till mods av Migrationsverkets bemötande då brist på empati och medmänsklighet har genomsyrat dessa möten (ibid.).

Enligt Johansson et al. (2009) så har det i deras fallstudie framkommit att resan inte tar slut vid permanent uppehållstillstånd, tre av fyra ungdomar upplevde att deras psykiska tillstånd försämrades efter uppehållstillståndet. Detta kan bero på att när en människa med svåra traumatiska händelser i bagaget till slut når sitt uppsatta mål, permanent uppehållstillstånd, kan en känsla av tomhet och nedstämdhet komma över en. En ny fas i deras nya tillvaro tar sin början, ett nytt liv ska byggas med nytt språk, nätverk och kultur i ett nytt sammanhang - känslor av ovisshet och ensamhet gör sig ofta påmind (ibid.). Även Unicef (2007) tar i sin rapport upp barns sårbarhet även efter uppehållstillståndet, barnen beskriver att stress och oro påverkar deras hälsa på flera plan med symptom som nedstämdhet och sömnsvårigheter.

I Unicefs rapport (2007) vittnar ungdomar om upplevelser av ovisshet, maktlöshet och utsatthet under asylprocessen. Ungdomarna menar att bristande information och insyn i processen samt brist på delaktighet var några stora stressfaktorer under den första tiden i Sverige. Ungdomarna vittnar även om en stor vanmakt, att inte kunna påverka sin situation samtidigt som de trodde att de ökade sina chanser till uppehållstillstånd om de skötte sig felfritt, vilket ytterligare stärkte den stress som dessa barn redan upplevde (ibid.). Första tiden präglas också ofta av osäkerhet, längtan och väntan något som flera studier tar upp (Jepson Wigg, 2008; Unicef, 2007). I Unicefs rapport (2007) framkommer det att det är just väntan som är det mest påfrestande under asylprocessen - att leva i ett ständigt nu och inte kunna planera för framtiden.

I Unicefs rapport (2007) om barns upplevelser som asylsökande i Sverige framkommer det att ungdomarna upplevde att livskvaliteten ökade då skolan startade. Utöver kunskap, sociala kontakter och ett miljöombyte erbjuder skolan också kontinuitet, trygghet och ett normaliserande av tillvaron - ett sammanhang att höra till. Även organiserade aktiviteter efter skoltid sågs som något positivt (Unicef, 2007; Barnombudsmannen, 2011). Kohli (2007) menar i *Social work with unaccompanied asylum seeking children* att flyktingbarn ofta ser utbildning och skola som en resurs och en möjlighet att lyckas. De har höga mål och är måna om att utbilda sig, genom utbildning blir det möjligt att uppnå delaktighet i samhället och social status. I Rädda

Barnens och URs (2011) rapport *En undersökning bland lärare till ensamkommande barn* framkommer att lärare anser att de har bristande kompetens för att arbeta med ensamkommande barn. De uppfattar även stödet från skolledningen som bristfälligt och de anser att de saknar tydliga riktlinjer och rutiner för detta arbete.

Michel (2010) skriver i *Psykotraumatologi* att kunskap ofta hjälper för att reducera ångest. Okända miljöer och situationer uppfattas därför många gånger mer hotfulla än det som är välbekant, vid en ny situation är det inte möjligt med jämförelser till tidigare erfarenheter. Ytterligare en anledning till att okända situationer i större mån väcker ångest är att människan inte har tidigare inlärd strategier för att bemästra situationen – ett hot skapar mindre rädsla i och med ökad kunskap (ibid.).

4. Teoretiska perspektiv

I detta avsnitt kommer vi presentera de teoretiska perspektiv vi valt att utgå ifrån: Coping, resiliens, identitetsbegreppet och KASAM. Vid genomgång av tidigare forskning framkom att ensamkommande barn på många arenor kan betraktas som en utsatt grupp, för att se till hur de trots sin utsatthet skapar mening i sin nya livssituation använde vi oss av KASAM-teorin. För även att även kunna belysa informanternas styrkor och resurser valde vi att utgå ifrån de teoretiska perspektiven coping och resiliens. Då vi även ville se till informanternas syn på identitet var identitetsbegreppet ett naturligt val.

4.1 Coping

Lennéer-Axelsson (2010) beskriver coping som en strävan efter att reducera psykisk och fysisk smärta efter svåra livshändelser. Om smärtan blir mindre handlar det om en framgångsrik coping. Copingteorin tar hänsyn till både små och stora livshändelser, problem som funnits under en längre tid och framtida hot. Såväl upplevelser som handlingar (attityder, känslor och tankar etc.) inkluderas i copingteorin.

Lennéer-Axelsson (2010) menar att copingstrategier finns såväl på ett inre som på ett yttre plan. ”Ju fler copingstrategier en person har tillgång till och desto mer flexibelt dessa kan användas, desto större förutsättningar att kunna anpassa sig till en förändrad livssituation” (ibid., s. 75). Flexibilitet är alltså av stor vikt för att coping ska bli konstruktiv. Snarare än att hänga upp sig vid en enda lösning och fastna i drömmar bör man sträva efter att hitta nya vägar - förändra handlingsstrategier och förväntningar.

Vilken copingstrategi vi väljer påverkas i stor mån av det stöd som finns tillgängligt och av individens egna resurser – hur vi ser på oss själva och omgivningen, vår hälsa och vår förmåga att hantera problemfyllda situationer. Även den egna bedömningen av situationen påverkar val av copingstrategi, vanligen reagerar vi utifrån tidigare inlärd copingbeteenden (ibid.).

Copingstrategier kan delas in i två huvudområden:

- Känslofokuserad eller emotionell coping – syftar till att reducera, övervinna, kontrollera eller reglera svåra känslor. Detta sker ofta genom ventilerings och känsloreglering. Ventilerings innebär en känslomässig avlastning medan känsloreglering hänvisar till förmågan att kunna balansera känslorna genom till exempel distansering.

- Problemfokuserad coping – avser problemlösning genom att förebygga, förändra eller förhindra en problematisk situation (ibid.).

Lennéer-Axelsson (2010) menar att det bland människor som upplevt flyktingskap är vanligt med fragmentisering som copingstrategi. Det innebär att fokus ligger på ett kortare tidsperspektiv för att tillvaron ska kännas överskådlig - en dag tas i taget. Fragmentiserad coping kan i dessa fall ses som en effektiv copingstrategi. Att fokusera på positiva livshändelser är en annan copingstrategi som kan användas för att hantera stress och reducera psykisk smärta. Förmåga att se till - och kanske även att uppförstora - det goda framför det dåliga kan hjälpa människor att reglera negativa känslor och ge motivation till att fortsätta kämpa (ibid.).

4.2 Resiliens

Begreppet resiliens kommer ursprungligen från engelskans *resilience* vilket kan översättas med motståndskraft. Det svenska begreppet motståndskraft innefattar dock inte bredden av det engelska begreppet då *resilience* även tar hänsyn till faktorer kopplade till såväl människan som miljö och relationen dem emellan (Borge, 2005). Vi har därför valt att i studien använda oss av begreppet *resilience* men med dess svenska stavning – resiliens. Resiliens handlar om barns förmåga att återhämta sig från svårigheter och deras motståndskraft mot att utveckla en psykisk problematik trots hotande omgivningar (Payne, 2008). Resiliens kan ses som processer som gör att barn trots upplevelser och erfarenheter av riskfyllda situationer - som troligt innebär risk för utveckling av problem - uppvisar en framgångsrik anpassning och god utveckling. Resiliens är inte en specifik förmåga utan uppkommer i samverkan mellan barnets individuella egenskaper och miljön. Människor reagerar olika på hot- och stressfyllda situationer, olika barn kan alltså reagera olika på samma riskfaktor (Borge, 2005). Enligt Boyden och Mann (2005) omnämns ofta familjen i litteratur om resiliens som en viktig skyddsfaktor. Utöver familj och övriga vuxna menar författarna att barnen likväl kan finna hjälp att hantera stressfulla situationer hos vänner. Även barn som har en positiv syn på framtiden och försöker ha kontroll över sina liv har en högre nivå av resiliens. Social kompetens och förmåga till kritiskt tänkande är andra faktorer som kan bidra till en hög nivå av resiliens (ibid.).

Borge (2005) illustrerar resiliens genom att använda begreppen återupprätta, upprätthålla och förbättra. Att återupprätta definieras av författaren som att återgå till vanligt beteende efter en allvarlig risksituation – återupprättning kan därför ses som en reaktion på en engångsföreteelse. Motsatt hänvisar begreppen upprätthålla och förbättra till mer varaktiga resiliensprocesser som sker under en längre tid. Det kan till exempel röra sig om barn som lever i en miljö som

präglas av osäkerhet och svåra uppväxtförhållanden. Oftast utvecklar barn inte allvarliga problem med grund i en enstaka händelse men risken för detta ökar i och med ökad belastning (Borge, 2005).

Det finns enligt Borge (2005) tre nivåer av psykosocial risk:

- Individuell risk – kan vara medfödda problem och olika typer av temperament (t.ex. kan extrem blyghet kan leda till social isolering). Dock måste resiliens även på individuell nivå ses i förhållande till den kontext där riskfaktorerna finns.
- Familjebaserad risk – är kopplat till de vuxnas förmåga att uppfylla föräldrarollen. Riskfaktorer på denna nivå kan vara missbruk, omsorgsbrist eller misshandel då samtliga är alla faktorer som påverkar barnen dagligen.
- Samhällelig risk – delas upp i människovållade och naturvållade katastrofer. Översvämningar och jordbävningar är exempel på naturvållade katastrofer. Människovållade katastrofer kan till exempel vara konflikter, fattigdom och terrorangrepp. Här är det viktigt att se resiliensprocessen som en reaktion på en onormal situation (Borge, 2005).

Att leva i ett samhälle under politiskt våld är en allvarlig riskfaktor. Vetskapen om att dagen kan präglas av bevittnande av krigs- och våldshandlingar – kanske att själv bli utsatt – eller att tvingas delta i en kamp påverkar barns tillvaro. Barns uppfattning och förståelse av vad som händer runt dem påverkar deras förmåga till resiliens. Det kan därför vara av vikt för barn som lever under t.ex. politiskt våld att benämna händelser som sker för att uppnå en form av meningsskapande. Händelserna kan då rationaliseras, det är dock centralt att se till barnets upplevelse och den mening barnet tillskriver händelsen (Borge, 2005).

4.3 Identitetsbegreppet

Identitet är ett mångtydigt begrepp med flera olika aspekter. Det kan enligt Frizén och Hwang (2006) syfta till begreppet likhet som personers identifikation med olika grupper, grundade i kultur, etnicitet eller nationalitet. Det kan också avse begreppet självbild som handlar om en medvetenhet om att se sig själv som en unik person och vara densamma trots de förändringar som sker i livet (ibid.).

Språket har också en roll då det gäller att ge uttryck för ett eget jag, dels genom innehållet i det individen säger och dels på vilket sätt hon säger det. Människor som lever i samhällen där deras modersmål inte är ett majoritetsspråk har ofta upplevelser av att deras identitet har tagits ifrån dem. Delvis på grund av att de i sitt vardagliga liv inte kan kommunicera med sitt modersmål men främst upplevelsen av att bli sedd som mindre kunnig då man kommunicerar på majoritetsspråket med eventuell brytning (Almér, 2006). Angel och Hjern (2004) menar

att kommunikationssvårigheter kan leda till isolering och en känsla av utanförskap.

Social identitet - Identitet kan betyda ”vara densamma som sig själv” eller ”vara annorlunda” (Hylland Eriksen, 1993, s. 79). Enligt Lagnebro (1994) är en viktig faktor vid identitetsskapande att kunna uppleva likhet eller olikhet med andra människor, vid större identifikation med olikhet kan detta leda till en viss isolering i en relation. Enligt Almqvist (2006) utvecklas identitet i gränslinjen mellan att känna tillhörighet och att känna sig unik.

Etnisk identitet – Almqvist (2006) menar att etnisk identitet handlar om upplevelsen av eller att vara medlem av en etnisk grupp som man upplever att man delar exempelvis värderingar, lojaliteter och traditioner med. Denna identifikation kan ske genom sin egen upplevelse av tillhörighet och/eller andras sätt att se på vilken tillhörighet man har (ibid.). Enligt Hylland Eriksen (1993) är ett gemensamt ursprung viktigt för att uppleva tillhörighet till en etnisk grupp vilket gör att historien får en viktig roll för skapandet av en etnisk identitet.

Gustafson (2007) skriver att tillhöra och identifiera sig med ett land är något som förväntas av alla människor, detta leder till att alla migranter förväntas byta sin tillhörighet och flytta över sin identifikation till det nya landet. Detta sätt att se på migration har ett tydligt nationellt perspektiv som har varit dominerande under lång tid. Numera tas även ett transnationellt perspektiv upp vilket innebär att migranter kan identifiera sig med både gamla och nya hemländer. Detta gör att identiteter byggs genom upplevelser av tillhörighet till båda länderna (ibid.).

Svåra livshändelser innebär ofta en omställning vilket kan leda till roll- och identitetsförändringar och behov av att lära sig nya färdigheter - detta för att hantera sin nya livssituation. Nya färdigheter erhålls genom reflekterande och experimenterande, genom till exempel kunskapsinhämtande, positiva förebilder och litteraturläsning (Lennéer-Axelsson, 2010).

Angel och Hjern (2004) menar att flyktingbarn i tonåren liksom alla tonåringar är upptagna av sitt identitetsskapande. Hos flyktingbarn i denna ålder kan man se vissa störningar i identitetsskapandet vilka kan ges uttryck genom att t.ex. snabbt behöva bli vuxen.

4.4 KASAM

Begreppet KASAM står enligt Antonovsky (1991) för känsla av sammanhang och består av tre komponenter; *begriplighet*, *hanterbarhet* och *meningsfullhet*. Begriplighet innebär att en person upplever både yttre och inre stimuli som förståeliga och

förnuftsmässiga. Hög begriplighet betyder att de stimuli som en människa stöter på under sitt liv ska kunna vara förutsägbara och vid de tillfällen de uppkommer överraskande ska de vara möjliga att strukturera och förklara. Det innebär att en människa med hög grad av begriplighet kan göra svåra trauman som exempelvis krig, våld eller flykt mer greppbara (ibid.).

Antonovsky (1991) menar att hanterbarhet handlar om att människor känner att de har tillgång till de resurser som krävs för att möta de krav som ställs av de stimuli som vi människor träffar på under våra liv. Dessa resurser är de som vi själva besitter men även de som andra runt omkring oss kontrollerar exempelvis familj, vänner och myndigheter. En människa med hög känsla av hanterbarhet kommer inte att känna sig som ett offer för det som sker i dennes liv utan kommer utifrån de resurser som står till dennes förfogande att försöka hantera situationen (ibid.).

Enligt Antonovsky (1991) handlar meningsfullhet om i vilken grad en person känner en känslomässig innebörd i sitt liv och huruvida det är värt att lägga ned energi på de problem som man möts av i livet. Människor med en hög känsla av meningsfullhet vittnar om delaktighet i områden med stor betydelse för dem. Dessa områden är många gånger utmaningar som dessa människor frivilligt lägger ned stort engagemang och värde i. Om vi däremot lever i en livssituation där vi inte har något att säga till om utan alla beslut som rör oss fattas av andra kommer en objektivering ske – vi går från subjekt till objekt. Detta kan då leda till att känslan av mening i livet kommer att reduceras eller helt försvinna (ibid.).

Personer med en svag KASAM karaktäriseras av att de har svårt att lägga skulden där den hör hemma, istället skuldbelägger man sig själv eller någon annan som finns nära till hands. Personer med stark KASAM präglas däremot av förmåga av att se vart skulden kommer ifrån och vart den ska läggas. En person med stark KASAM är bättre rustad för att möta eventuella problem eller oväntade händelser i livet medan de med svag KASAM lätt ser problem som övermäktiga och ohanterliga (ibid.).

5. Resultat och Analys

Vi kommer i detta kapitel redogöra för studiens resultat vilket kommer presenteras genom citat och korta sammanfattningar av informanternas utsagor. I anslutning till detta kommer vi att analysera resultatet utifrån de teoretiska perspektiv vi valt och koppla resultaten till tidigare forskning.

5.1 Bakgrund

Tre av informanterna önskade att inte få några frågor om sin bakgrund, vi tog därför i dessa fall bort den delen av intervjun. Två av informanterna kom dock i viss mån in på sin bakgrund under sina berättelser i andra delar av intervjun. Könsfördelningen mellan informanterna var jämn, tre informanter var killar och tre var tjejer. Två av informanterna kommer ursprungligen från Afghanistan, två från Eritrea, en från Irak och en från Somalia.

5.1.1 Information om intervjupersonerna

Informant 1

Kille som vid intervjutillfället var 16 år. Vid ankomst till Sverige var informanten 15 år och han fick uppehållstillstånd fyra till fem månader innan intervjutillfället, då han anlände hade han inget nätverk i Sverige. Informanten har bott på samma boende, ett boende för ensamkommande barn, under sin tid här. Går idag på IV-programmet.

Informant 2

Informanten är en tjej som kom till Sverige för två år sedan tillsammans med sin bror, uppehållstillstånd fick hon cirka tre månader efter ankomst. Hon var vid intervjutillfället 18 år och hade vid ankomst visst nätverk i Sverige men på annan ort. Informantens föräldrar är döda men hon har syskon och annan släkt kvar i ursprungslandet som hon idag har viss kontakt med. Informanten har sedan hon kom till Sverige bott på ett boende, hos släkt och bor nu i en egen lägenhet, dock inte i samma stad som sin bror. Läser för närvarande på IV-programmet.

Informant 3

Tjej som kom till Sverige år 2008 och fick uppehållstillstånd tre år senare efter ett flertal avslag och överklaganden. Informanten kom tillsammans med sin bror och har visst nätverk i närliggande stad. Hon var vid intervjutillfället 19 år och var vid ankomst till Sverige 16 år. Har ingen familj eller annat nätverk kvar i ursprungslandet. Bodde den

första tiden i Sverige på ett boende för ensamkommande barn och flyttade därefter till ett HVB-hem. Bor idag tillsammans med sin bror i en egen lägenhet. Läser på Omvårdnadsprogrammet.

Informant 4

Informanten är en tjej som idag är 20 år, hon var vid ankomst till Sverige 15 år. Hon fick uppehållstillstånd elva månader efter ankomst till Sverige. Hade vid ankomst visst nätverk i Sverige. Informantens mamma är död och hon har inget övrigt nätverk kvar i ursprungslandet. Hon har dock regelbunden kontakt med sina två systrar som bor i Norge. Informanten bodde första tiden i Sverige på ett boende för ensamkommande barn och blev därefter placerad i ett familjehem. Bor numera i en egen lägenhet. Har tagit studenten från barn- och fritidsprogrammet och läser nu ett extra år.

Informant 5

18-årig kille som kom till Sverige år 2010, han var då 17 år gammal. Han fick uppehållstillstånd efter cirka ett år i Sverige. Har visst nätverk på annan ort i Sverige. Informantens pappa är död och hans mamma och syskon har flytt till ett annat land, de har idag telefonkontakt. Har under tiden i Sverige bott på två olika boenden för ensamkommande barn och bor idag i en egen lägenhet. Studerar idag på IV-programmet.

Informant 6

Kille som vid intervjutillfället var 17 år. Kom till Sverige år 2010 och var då 16 år gammal. Väntade tre till fyra månader på uppehållstillstånd. Han hade vid ankomst till Sverige inget nätverk här och har sin familj kvar i ursprungslandet, de har idag regelbunden telefonkontakt. Har under sin tid i Sverige bott på två olika boenden för ensamkommande barn. Går på teknikprogrammet.

5.1.2 Upplevelser i hemlandet

Informanterna som tar upp bakgrund i sina berättelser vittnar om olika orsaker till att man lämnat ursprungslandet.

Det kom en bomb på vårt huset. Det blev.. jag vet inte på svenska.. Det blev förstört. Jag blev skadad i mitt ansikt, på kroppen. Min pappa blev död. Och efter några år jag har gick inte till skolan för att jag kunde inte. Jag var skadad och de killar och tjejer har skrattat åt mig, det blev jättetråkigt. Efter några åren jag har hittat en kille som hette XX. Jag visste inte först att han är med taliban. Han sa till mig att vi måste kriga med USA för att de går utanför Afghanistan, de går ur ... Vi går till en mulla, de

säger att jag måste.. vad heter det? Bomb. En sådan väst med en bomb i, han sa till mig att du måste göra så för att mellan amerikanske polisen, för att de blir död. Och sen när jag kom tillbaka till mitt hem, jag har berättat det till min mamma. Och hon gråter mycket för att jag gjort så, för att jag hjälpt taliban. För jag blev mycket trött, jag vill inte att jag göra så, jag var liten. Jag förstod inte så ... Min mammas kusin bor i XX i Sverige och de skulle skicka mig till Sverige för om taliban skulle ta mig de skulle döda mig, för jag gjorde inte som de vill.

Att leva i ett samhälle som präglas av politiskt våld och oroligheter är enligt Borge (2005) en allvarlig riskfaktor för sund utveckling. Vikten av att förstå det som händer i samhället och att det finns arenor där man kan ventilerat de upplevelser man har är väsentligt för att utveckla en framgångsrik form av resiliens. Detta kan kopplas till informantens berättelse då han pratar med sin mamma om det aktuella problemet och inser dess innebörd, denna händelse kan möjliggöra en grund för att bygga en framgångsrik resiliens.

Majoriteten av informanterna uppger att de levt under någon form av hot i ursprungslandet såsom t.ex. krig och oroligheter som skäl till flykt, vilket stämmer väl överens med Elmeroth och Häges (2009) beskrivning av ensamkommande flyktingbarn som mycket utsatta. Våra informanter uppger att de kom till Sverige för att finna fred och trygghet. Även hot om tvångsrekrytering till militären uppgavs som skäl till flykt:

Det var två månader kvar till det [skolan] var slut, jag skulle sluta gymnasiet. Vad heter det.. när man är färdig med gymnasiet man måste gå till skolan man måste gå till militären. Så sen flydde jag här till Sverige.

Två av informanterna uppgav dessutom att situationen i ursprungslandet påverkade deras vardagliga liv och att det kom att präglas av osäkerhet och en otrygghet.

Alltså jag.. jag kände mig redan där äldre än vad jag är bara för att, som tonåren, alltså tonårig så började kriget och då var jag liksom väldigt liten 11-12 år. Så redan vid 11 år, det är liksom, och sen började man liksom, istället för att prata om typ sådant tjejer pratar om typ killar, kläder och sådant där, musik så började vi prata i skolan med mina klasskamrater och så om annat. Om bomber, om någon som har dött och sådär liksom. Så det var inte alls.. Det var obehagligt.

Tre av informanterna tar upp hur flykten från ursprungslandet initierats. Två av dessa berättar att beslutet att lämna ursprungslandet inte fattades av dem själva utan av deras vårdnadshavare eller annan

nära anhörig. En av informanterna berättar att det var hans föräldrar som berättade om möjligheten men att det var han själv som tog beslutet att lämna ursprungslandet.

De berättade för mig sen okej, om det är liksom.. att det finns möjlighet att göra det. Men okej, jag var redo att åka till Sverige. Jag har aldrig tänkt att gå ifrån hemlandet eller ja.. det var.. jag var nyfiken och det var.. hur ska det funka? Vad ska jag göra? Ja det var lite spännande det som hänt och jag var lite rädd också.

Enligt O'Connell Davidson och Farrow (2007) kan upplevelsen av att bli bortskickad upplevas som ett trauma i sig. Detta är något som ingen av våra informanter nämnt men vi tror att det kan ha påverkat informanterna som inte initierat flykten själva och deras upplevelse av bland annat ensamhet och känslan av att bli lämnad. De informanter som berättar om situationen i ursprungslandet vittnar i sina berättelser om att de har förstått orsakerna till flykt och de kan därmed anses ha en hög nivå av begriplighet. Detta innebär enligt Antonovsky (1991) att det kan få svåra händelser att kännas mer hanterbara och överskådliga.

5.2 Livet i Sverige

Flera informanter vittnar om en rädsla i samband med ankomsten till Sverige, dels handlar det om rädslan att komma till ett helt nytt land och dels handlar det om rädslan att ha lämnat sin familj och den trygghet det innebär.

Alltså jag var ju väldigt väldigt rädd men det är klart man blir rädd när man inte vet vart man ska ta väg.

Kände mig mycket rädd, aldrig förut varit någon annanstans. Det var första gången jag flyttade från familj. När jag kom till Sverige kändes det konstigt.

Två av informanterna berättar om sin blyghet när de först kom till Sverige, en blyghet som kan vara grundad i osäkerheten som allt det nya förde med sig.

Jag var så blyg att jag inte ens vågade säga att jag vill träffa min bror ... Han är den enda jag har liksom här i Sverige, och jag vill inte bo helt själv på ett boende för att det känns väldigt ensamt för att om man är ny alltså, och man kan inte prata svenska liksom perfekt, man kan inte kommunicera liksom med omgivningen. Så det enda jag gjorde var skolan – hem, jag satt i mitt rum och pluggade, jag satt med ett lexikon och slog upp ord

liksom 5-6 timmar för att jag hade ingenting annat att göra. Det enda jag hade, jag ville bara komma in i samhället så fort som möjligt liksom. Jag ville kunna kommunicera med folk runt omkring. Jag fick tårar i ögat när jag inte kunde förstå vad man sa liksom, jag ville bara lära mig så fort som möjligt för att kunna kommunicera med andra och så. Så det gick ganska fort ... Det är en jobbig och tuff process liksom. Som man alltid kommer minnas ... Jag kommer aldrig glömma hur jag kom till Sverige och varför liksom.

Borge (2005) beskriver blyghet som en möjlig psykosocial risk på individnivå. Båda informanterna som tar upp blyghet i sina berättelser beskriver vikten av att komma över sin blyghet för att ta sig fram i sin nya livssituation. Enligt informanterna är detta något som krävs för att göra framsteg som ny i Sverige. De barn eller ungdomar som inte kommer över sin blyghet löper enligt författaren risk för social isolering vilket kan leda till ytterligare utsatthet om miljöfaktorer inte motverkar detta. Informanten i citatet ovan berättar om sin starka vilja att komma in i det svenska samhället och lära sig det svenska språket snabbt. Detta går att koppla till Angel och Hjern (2004) som menar att kommunikationssvårigheter kan leda till en känsla av utanförskap. Genom att informanten lär sig svenska kommer hon att känna större gemenskap och delaktighet vilket motverkar känslan av att vara utanför. Känslan av delaktighet bidrar i sig till att informanten kan komma att känna större meningsfullhet i sin nya livssituation utifrån KASAM-teorin. Michel (2010) menar att okända miljöer och situationer många gånger uppfattas mer hotfulla än det som är välbekant. Ytterligare en anledning till att okända situationer i större mån skapar obehag är att människan inte har tidigare inlärd strategier för att bemästra situationen, i och med ökad kunskap minskar rädslan. Informanten i citatet ovan söker kunskap genom att lära sig det svenska språket för att komma in i det svenska samhället. Då informanten har kunskap i och förstår det svenska samhället kan hon känna en ökad trygghet. Även detta kan kopplas till KASAM-teorin som menar att när yttre och inre stimuli blir mer förståeliga ökar känslan av begriplighet. Informanten vittnar om en strävan efter att komma in i det svenska samhället, genom att öka förståelsen och förutsägbarheten i den nya livssituationen ökar känslan av begriplighet för informanten.

Majoriteten av informanterna beskriver Sverige som ett möjligheternas land, ett land där de fritt kan leva och utvecklas. I informanternas berättelser beskrivs frihet och samhällets resurser som möjligheter till utveckling och måluppfyllelse.

Kämpa och ja, ta allting på allvar liksom. Och det här.. du har allting här liksom, frihet, allt man kan göra, vad som man vill, man kan läsa eller man kan plugga, allting man vill ... För mig som berättat är skolan, det finns

inget annat. Inget annat. Sen, allt kommer sen efter skolan.

Har lägenhet, går i skolan gratis, får mat och pengar. Allting. Jag trivs bra i Sverige.

Jag har mycket som jag kan i Sverige. Jag kan studera, jag kan som jag vill allt. Sverige har bra regler om man vill bli doktor man kan läsa, kommunen hjälper oss. Banken hjälper oss, man kan låna pengar. Vi kan allt som vi vill i Sverige. Vi kan börja bra liv i Sverige, det går inte i Afghanistan eller i Iran eller i Irak, där är mycket problem.

Lennéer-Axelsson (2010) menar att förmåga att lägga vikt vid, och kanske även uppförstora, positiva händelser är en typ av copingstrategi. Informanterna är i sina berättelser mycket positiva till Sverige och de resurser som samhället erbjuder, enligt copingteorin kan detta ses som en copingstrategi för att reducera psykisk smärta. En av informanterna jämför Sverige med ursprungslandet och närliggande länder och väljer då att lyfta fram Sveriges styrkor och möjligheterna som finns här. Eventuella fördelar som informanten anser kopplade till ursprungslandet och länderna i dess närhet nämns inte, vilket ytterligare kan ses som en uppförstorande copingstrategi.

5.2.1 Bemötande

Två av informanterna beskriver i sina berättelser det generella bemötande de fått av människor i Sverige.

Alla är liksom snälla och man hälsar. De säger 'Hej' och kramar liksom. Man gör inte det i hemland om man inte känner någon. Liksom om man träffar någon första gången liksom 'Hej' men här är det mycket trevligare och ja.. säger hej liksom.

Det är jättebra, det är trevligt. De hjälper mycket varandra, de hjälper mycket oss, ja. När jag till exempel går åker med bussen någonstans och jag glömmer busskort, eller det finns inte pengar på mitt busskort de säger inga problem, du kan sitta på platsen. Men i Afghanistan det går inte, så jag bor i bästa landet.

En av informanterna berättar här om ett tillfälle då han tyckte att han blir bra bemött:

När jag var, ja en gång när jag var i kyrkan första gång liksom. Många killar liksom, du kan komma med oss liksom vi har.. vi ska gå och göra någonting eller vi ska

spela nåt eller ja.. jag träffade många familjer som sa om du behöver något du kan ringa oss och jag fick massa telefonnummer och ringa om jag behöver någon hjälp.

Samtliga informanter berättar om sina upplevelser av Migrationsverket. Tre av informanterna beskriver bemötandet på Migrationsverket som bra men utan att vidare specificera vad de ansåg vara bra med bemötandet. De övriga tre beskriver sina upplevelser av Migrationsverket negativt, det är dock snarare migrationsprocessen än bemötandet från enskilda yrkesutövare som beskrivs.

Det är jättepressande, det sitter någon framför dig och ställer frågor, och de värsta är att man kan liksom.. man kan liksom.. jag har precis anlänt till Sverige så jag kan inte ta det själv, vi måste ha en tolk. Sen säger man.. först ställer man.. de sitter och tittar på dig och mår jättebra men det är du som är pressad liksom. Det är du som behöver förklara allting och det får man göra om och om igen under liksom flera gånger bara för att de ser.. Jag vet inte.. hur ljuger man? Man ska säga, berätta hela historien flera gånger ... Sen vet jag inte vad tolken säger om han uppfattar mig rätt ... Det är pressande, det är väldigt jobbigt och vara på Migrationsverket. Det värsta stället som jag vet. Alltså jag vill inte ens åka förbi där, jag känner en sorg där liksom ... Som i mitt fall jag har lämnat min familj ung och sådär, sen ska jag svara på massa frågor. Det är inte alls kul. Personalen, det är inte så att de är elaka eller något, de bara gör sitt jobb, de ställer frågor och sådär.

I Unicefs rapport (2007) beskriver ungdomarna hur de upplever att inte bli trodda och känslan av att bli illa till mods i samband med besök på Migrationsverket. Även i vår studie beskriver tre av informanterna att de upplever att de inte blir trodda och en av dem beskriver just känslan av obehag vid besök på eller i närheten av Migrationsverket. Ascher (2009) menar att mötas med misstänksamhet är en tydlig riskfaktor för dessa ungdomar, vilket vi anser vara viktigt att var medveten om vid arbete med ensamkommande barn.

Majoriteten av informanterna beskriver i sina berättelser boende-personalen som individer med olika egenskaper – alla är olika och kan därmed inte beskrivas som en homogen grupp.

De är snäll, de är olika personer. En person var lite snäll, en var mycket snäll. Där vi hade flera personal, jag har tycker mycket om två personal.. tre personal som bodde där. Eller fyra. En av dem var som mina mamma, hon var jättesnäll och hjälpte mig.

Alltså det är olika personal som jobbar på olika ställen

eller.. det är klart att alla har sina olika beteenden och så så man kanske har några favoriter någon gång men.. I alla fall, det var helt ok. Det är inget så att man känner sig utanför eller dåligt bemött.

Barnombudsmannen tar i rapporten *Bakom fasaden* (2011) upp boendepersonalens viktiga roll som socialt stöd för ensamkommande barn då många av dem saknar andra vuxna i sin närhet. Flera av informanterna i vår studie har vittnat om att de har ett begränsat nätverk av vuxna vilket kan återkopplas till barnombudsmannens rapport om boendepersonalens stora betydelse. En av informanterna beskriver att en boendepersonal hade rollen som hans mamma vilket visar på den viktiga funktion personalen på boenden kan ha. Ascher (2009) anser att ett gott socialt stöd är en hälsofrämjande effekt vilket en bra relation till boendepersonalen kan ses som. Vidare beskriver en informant relationen till boendepersonalen efter flytt till egen bostad tillsammans med sin bror:

Och det där när vi vände på dygnet, de [boendepersonalen] ville inte att vi skulle göra det. Så, men vi gjorde inte det av viljan det blev bara så bara för man mår så dåligt. Så man kan inte somna på nätterna och då till slut blir man jättetrött till slut och då sover man på dagen istället eller något och då skulle de komma och väcka oss, varje.. eftersom de bor så nära ... Men jag blev jättearg, jag var jättearg på dem. Liksom, hur arg som helst! Bara för att de bestämde det utan fråga oss, de borde ha frågat oss först liksom. Innan de bestämmer någonting, vi kanske inte tycker om det. Det är inte så särskilt kul att sova och så kommer någon, och de sa såhär; om ni inte öppnar dörren så öppnar de med nyckel. De har nyckel till våran lägenhet. Och det är inte kul och det har de gjort liksom! Vi sover sen kommer bara någon in plötsligt medan du sover, och du vaknar och det är någon som står där och vill väcka dig liksom.

Brist på delaktighet och maktlöshet är enligt Unicef (2007) faktorer som kan skapa stor stress för dessa ungdomar. I citatet ovan vittnar informanten om maktlöshet då hon inte var involverad i beslutet att boendepersonalen skulle låsa upp och gå in och väcka henne och hennes bror. Att inte kunna påverka händelser som har inverkan på ens liv kan ses som en stressfaktor och bör tas i beaktande vid beslut som påverkar andra människors liv. Detta kan även kopplas till KASAM-teorin, Antonovsky (1991) menar att om många områden i en människas liv är bortom påverkan för individen själv så kan känslan av meningsfullhet reduceras eller helt försvinna. Ännu ett exempel på bristande delaktighet är när en informant beskriver en situation där hon upplever att hon tvingas flytta mot sin vilja.

Efter två månader sa personalen att jag skulle flytta till

XX, jag ville inte det. De försökte övertala mig.. men jag ville inte! Jag är tvungen, jag kan säga att jag inte vill men till slut är jag ändå tvungen att göra det.

5.2.2 Hjälp och stöd

Majoriteten av informanterna berättar om den hjälp och det stöd som de fått i Sverige. I deras berättelser framkommer att definitionen av hjälp och stöd varierar dem emellan. En av informanterna ser uppehållstillståndet som den främsta hjälpen medan andra beskriver olika delar av samhällets resurser som den mest centrala hjälpen.

Den.. den hjälper mig väldigt mycket med många saker liksom. Jag hade inte väntat att jag ska få sådan här hjälp liksom från början. Men jag fick den och det var väldigt bra också ... De hjälper mig med varje jag frågar med liksom, om jag frågar.. om jag ville någonting jag bara frågar om det.. om jag kan klara mig själv så jag gör det.

Jag har fått allt som jag ville, det känns bra med all ... Jag fick hjälp till Migrationsverket och jag fick ehmm. hjälp till boendet som jag bodde. Fick allt hjälp som jag behövde, mat och kläder, allt sådant.

Jag har fått hjälp, jag har fått uppehållstillstånd, det är hjälp.

Om jag behövde hjälp och får hjälp så är det bra, spelar ingen roll hur stort eller litet det är. Det är ändå hjälp liksom.

Behovet av hjälp och stöd ser olika ut hos olika individer. En av informanterna beskriver t.ex. att hon inte vill prata med någon då hon inte orkar sätta ord på sina känslor, en annan informant berättar om vikten av att ventilera sina känslor och bekymmer med flickvännen, vänner, samtalskontakter på Röda Korset och personal på socialtjänsten. Det viktiga är enligt Ascher (2009) att ungdomarna får den hjälp just de är i behov av för att reducera konsekvenserna av de eventuella traumorna som de varit med om. Enligt Lennéer-Axelsson (2010) kan man reducera och hantera smärtsamma känslor genom bland annat ventilering eller känsloreglering. Detta kan tolkas som att informanten som väljer att inte prata om sina känslor använder sig av känsloregleringen distansering, en form av känslabalanserad copingstrategi. Den andra informanten som väljer att prata om sina känslor använder ventilering som strategi för att reducera psykisk smärta. Enligt Boyden och Mann (2005) ses vanligen familjen som en viktig skyddsfaktor, författarna menar dock att även vänner till ungdomarna kan ge dem hjälp och stöd i stressfulla situationer.

Informanten som utöver professionella pratar med sina vänner skulle alltså genom detta resonemang kunna uppnå en hög nivå av resiliens trots avsaknad av sin familj.

5.2.3 Sociala sammanhang

Samtliga informanter berättar om hur de har funnit ett socialt nätverk i Sverige. Tre av informanterna var aktiva i kyrkan och fick därigenom vänner och stöd. Skolan beskrivs av samtliga som en plats där man träffar och får vänner, en av informanterna berättar att hon endast har vänner därifrån. Även olika boenden har för många varit en arena där informanterna skapat nätverk. Två av informanterna beskriver fritidssysselsättningar som en viktig plats för relationsskapande. Detta visar på den olikhet som finns bland dessa ungdomar och storleken på deras sociala nätverk ser även det olika ut men beskrivs ofta som begränsat.

Ja det är ganska begränsat ... Inte som en vanlig svensk ungdom som är uppväxt här i Sverige liksom. Det har man en annan.. det sociala nätverket är ett helt annat.

I Hessles (2009) studie framkom att informanterna med släkt och annat nätverk i Sverige kände ett stort stöd från dem. I vår studie har flera informanter uppgett att de hade släkt eller annat nätverk vid ankomst till Sverige, men i motsats till Hessles studie beskriver de flesta av våra informanter relationen som befintlig men inte särskilt nära. Vi tolkar det som informanterna i vår studie inte finner samma betydelsefulla stöd i detta nätverk som Hessles informanter. Hessle (ibid.) skriver vidare att det framkommit i hennes studie att informanterna vid ankomst upplever en stor ensamhet, men har efter en tid i Sverige utvecklat ett socialt nätverk. Informanterna vittnar även i vår studie om att nätverket den första tiden i Sverige är mycket litet men att det utökas och blir större med tiden. Fler av våra informanter ser dock sitt sociala nätverk fortfarande som begränsat.

Samtliga informanter beskriver sina gode män i positiva termer och att de har en bra relation till dem. Även de som idag är över 18 år har fortsatt kontakt med sin gode man förutom en vars gode man nyligen avlidit. En av informanterna berättar att hon var missnöjd med sin tidigare gode man men har idag bytt och är positivt inställd till denne, hon beskriver nedan gode mannens betydelse.

De hjälper så mycket när man inte har föräldrar, och det måste man ha för att man är minderårig i skolan för att man ska skriva under, eller om man ska till sjukhus eller vårdcentral så följer de med eller när man söker asyl så hjälper de till och sådär – så det är en bra grej ... Typ som familjekontakt, vi har varit hos dem och de har varit här. Vi ringer liksom och vi håller liksom kontakten. Det

var liksom inte så när jag fyllde 18 'Hejdå', nej. Det var positivt med det där, min andre god man.

5.3 Identitet

Fyra av informanterna beskriver i sina berättelser att de fått kämpa mycket sedan de kom till Sverige. Kampen består dels av att hantera tidigare upplevelser i form av uppbrott, flykt och händelser i ursprungslandet och dels av att etablera ett liv i ett nytt land i en ny kontext.

Jag är en stark person men.. jag tror inte att jag kan klara alla mina problem. Men jag ska försöka att klara mig, att bruka med problemet på något sätt, att hitta någon väg ut på problemet. Och jag ska leva på ett bra sätt ... Mitt liv.. jag började nytt, kämpa och kämpa, för att det blir på ett bra sätt. Livet. Ett vanligt liv, inget speciellt.. så nu är lite svårt sen vi kom nytt till Sverige, jag måste leva så mycket för att.. hitta sig. Hitta sig i Sverige.

Jag har växt mer. Alltså och det är självklart, jag var 16 nu är jag ju 19. Jag har varit med om så mycket så jag.. redan då kände jag att jag är alltid äldre än vad jag är egentligen. Jag känner så, att jag är äldre än vad jag är egentligen och det beror på vad man har varit med om och sådär. Det finns vissa händelser, eller man utsatts för vissa situationer eller händelser eller något i ens eget liv som gör att man blir.. man blir bara så, det är inte kul. Jag vill inte vara äldre än vad jag är eller uppleva, känna mig lite äldre men det blir bara så. Den resan hit är inte himla enkel och orsaken till varför jag är här är inte liksom, inte lätt liksom. Det är bara så att man blir plötsligt bara vuxen, så och sen kommer man och har inga föräldrar. Jag berättade att jag var väldigt blyg, jag vågade inte ens säga att jag vill träffa min bror sådär men sen tänker man att nej det här går inte, jag är inte med min familj längre, jag har inte min mamma och pappa. Nu måste jag prata själv, jag måste ta mitt eget ansvar så man växer väldigt mycket.

Lennéer-Axelsson (2010) menar att svåra livshändelser ofta medför en form av omställning för individen, det kan innebära roll- eller identitetsförändringar. Vi tolkar ovanstående citat som att båda informanterna tvingats gå igenom både roll- och identitetsförändringar. Det första citatet kan ses som en identitetsförändring då informanten beskriver att det nya livet i Sverige kräver att han måste hitta sig själv i sin nya livssituation. Det andra citatet kan vittna om en rollförändring då informanten beskriver att hon själv måste ta ansvar

och prata då hon inte har sin familj nära. Roll- och identitetsförändringar syftar till att underlätta för individen att hantera nya livssituationer, något som båda dessa informanter har ställts inför. Angel och Hjern (2004) skriver att identitetsskapandet hos flyktingbarn kan störas vilket kan visa sig genom att ungdomen behöver bli vuxen snabbt. Detta kan kopplas till citatet ovan där informanten uttrycker att hon känner sig äldre än vad hon är men att det skett ofrivilligt. Enligt Angel och Hjern (ibid.) skulle detta kunna påverka hennes identitetsskapande.

Jepson Wigg (2008) menar att vid flytt till ett nytt land kan de referenspunkter som tidigare använts vid identitetsskapande förändras eller helt försvinna. I citatet nedan beskriver informanten att han inte är van vid att aktivt behöva ta kontakt med människor vilket påverkar hans nätverksbyggande i Sverige, något han inte behövde göra i samma utsträckning sitt ursprungsland då han redan hade ett etablerat nätverk. Socialt nätverk ses ofta som en viktig referenspunkt vid skapande av identitet (ibid.).

Jag är inte bra att nå en människa eller säga hej eller så, jag är inte van liksom. Jag måste vänta tills någon säger hej till mig så jag kan börja prata och, ja jag brukar prata med.. jag brukar inte prata mycket med.. med nån som jag inte känner eller som jag träffat första gång. Jag har och.. det kanske är därför jag inte har så många kompisar bara.

Enligt Borge (2005) finns det en psykosocial risk med blyghet om inte miljöfaktorer samspelar med individens egenskaper. I citatet ovan beskriver informanten sin blyghet, detta anser vi inte samspelar med den kontext han lever i i Sverige där det krävs att han bygger upp ett nytt socialt nätverk. Blyghet skulle i detta fall därför kunna ses som en riskfaktor.

Ehn (2000) hävdar att människor med en annan kulturell bakgrund sällan får det gensvar av samhället eller enskilda individer som de förväntar sig. Denna diskrepans kan leda till en förlust av självkänsla som man tidigare kunnat ta för givet då man fått den respons man förväntat sig. Vidare skriver Lagnebro (1994) att de finska krigsbarnen som separerats från sina föräldrar visade symtom som otrygghet och dåligt självförtroende. I citatet nedan beskriver informanten sitt bristande självförtroende som skulle kunna ha sin grund i Ehns och Lagnebros resonemang.

Alltså jag är jättekänslig tror jag, om andra alltså tycker andra något om mig så går det neråt i mitt självförtroendet. Jag tror inte jag har det bästa självförtroendet, jag tror jag blir lätt påverkad av andra.

5.3.1 Social identitet

Tre av informanterna har i sina berättelser beskrivit sig själva som ”vanliga” eller ”normala”. Lagnebro (1994) skriver att identitet skapas genom identifikation med andra eller genom identifikation med olikhet. De informanter som beskriver sig själva som ”vanliga” menar vi skapar identitet genom likhet, de identifierar sig med andra.

Jag är som en vanlig människa.

Jag är XX! Jag bor i Sverige här, jag känner vem jag är,
XX ... Normal person!

Ahmadi (1998) och Fjällhede (2009) menar att identitet både kan möjliggöra samt fungera som en trygg grund att stå på, något som flyktingbarn är i stort behov av då deras grund till trygghet har rubbats. Informanten i citatet ovan beskriver att hon är sig själv oavsett var hon befinner sig, vilket kan tyda på att hon har lyckats skapa trygghet genom sin identitet.

En av informanterna identifierar sig istället med olikhet då hon inte säger sig vara som en ”vanlig” tonårstjej.

Det är inte såsom en vanlig tonårstjej. Man har så mycket att tänka på, man har sig själv och det nya landet och allt som är nytt och man har sin familj och alla problem som finns och man söker asyl och man får avslag så det är massor. Det är inte så 'Ååh vad kul liksom'. Man har mycket att tänka på så man mår inte bäst – man mår helt enkelt inte bra. Liksom psykiskt inte bra.

5.3.2 Etnisk identitet

Almqvist (2006) menar att etnisk identitet innebär att man delar bland annat värderingar, lojaliteter och traditioner med en etnisk grupp. Vi anser att citatet nedan beskriver informantens upplevelse av tillhörighet och gemenskap i en etnisk grupp. Ehn (2000) menar vidare att språk är av vikt för att kunna bibehålla sin etniska identitet, något som informanten i citatet nedan använder sig av.

Afghanska, jag har kontakt med dem mer ... Det beror på språk tror jag och för att vi kan prata samma språk vi kan berätta som vi vill. Det är samma, vad heter det? Hm.. vi förstår varandra, där inne i hjärtat, känslor. Vi är samma kultur.

Enligt Gustafson (2007) innebär transnationell identitet att individen kan identifiera sig med både gamla och nya hemländer. Detta är något

som kan kopplas till citatet nedan där informanten beskriver komplexiteten i etnisk identitet och identifierar sig med både Sverige och ursprungslandet.

Jag är från i Somalia men jag bor i Sverige nu. Jag har svenskt uppehållstillstånd. Jag är svensk men jag kommer från Somalia.

Sjögren (1998) hävdar att kulturen endast utgör en aspekt av identiteten. Att klassificeras som ”svensk” eller ”invandrare” är oberoende av individuella egenskaper utan ser till yttre egenskaper som utseende och språk. Svenskhet ses oftast som idealet. I följande citat berättar informanten om hennes ovilja att klassificera människor utifrån etnicitet, något hon skulle kunna grunda i idealet om svenskhet eller i det faktum att kulturen endast utgör en del av identiteten.

Nu säger jag svenskar sådär. Jag gillar inte det. Det där vi och ni, jag gillar inte det där.. det låter lite diskriminering på något sätt. Man ska inte vara kompis med någon bara för vilken etnisk bakgrund den har

5.3.3 Språk

Flera av informanterna har i sina berättelser uppgett att språk är av betydelse för socialt umgänge. Deras modersmål är framförallt av vikt den första tiden i Sverige, innan man lär sig svenska.

Så umgås man inte med varandra för man kan liksom inte förstå varandra så bra sådär, så man kanske bara umgås med den som kommer från samma land och pratar samma språk.

I början det var lite jobbigt runt matbordet [ungdomsboende] när alla skrattar, och man vet inte vad de skrattar åt, alltså man kan fatta lite men man vet inte riktigt vad det som handlar om.

Almér (2006) beskriver att språk har betydelse för identitetsskapande, människor som lever i samhällen där deras modersmål generellt inte talas upplever många gånger att de ses som mindre kunniga. I citaten ovan beskriver en av informanterna hur hon anser att man gärna söker sig till andra med samma modersmål då man inte behärskar det nya språket. Vi menar att detta skulle kunna vara ett resultat av uppfattningen att människor med brytning ses som mindre kunniga, vilket skulle kunna leda till att dessa människor söker sig till människor som talar samma språk. Två av informanterna bad under intervjuerna om ursäkt ett flertal gånger för sina bristande svenskkunskaper. Vi anser att även detta går att koppla till Almérs

(ibid.) resonemang om upplevelsen av att vara mindre kunnig då man talar med brytning.

Samtliga informanter har berättat om vikten av att lära sig svenska och hur detta ses som ett måste för ett liv i Sverige.

För att jag bor i Sverige, jag måste lära mig svenska. Ja, det är jätteviktigt som när jag bodde i Afghanistan jag måste prata det språket.. jag bor i Sverige nu, jag måste lära mig svenska. Det är viktigt. Jag kan inte.. för jag måste kontakta mitt folk, man måste lära sig svenska. Om jag inte kan prata svenska man kan inte leva i Sverige, eller hur?

Det är viktigast. Hur det blir när jag lever om jag kan inte språket, om jag behöver fråga om någonting också.. man måste kunna språket när man träffar någon annan som kommer från Sverige. Det är viktigast att man lära sig svenska.

Ovanstående citat går att koppla till Almér's (2006) konstaterande att språket är av stor vikt för individens identitetsskapande. Sjögren (1998) skriver att svenskhet oftast ses som eftersträvansvärt vilket kan ha påverkat informanternas strävan att lära sig svenska. Jepson Wigg (2008) menar att sociala sammanhang är viktiga för identitetsskapande, vilket kan kopplas till språkets betydelse för att bygga sociala nätverk. Informanternas vilja att lära sig svenska kan därför ses som något som underlättar skapandet av sociala nätverk vilket i sin tur hjälper vid identitetsskapandet.

Tre av informanterna berättar att de har upplevt det svårt att inhämta ny kunskap då svåra upplevelser och ovisshet om framtiden gör sig påminda.

Jag fick ju kämpa väldigt mycket, i början så var det jättesvårt lära mig språket. Under den tiden, under ett års tid då eftersom jag haft väldigt mycket svåra situationer också tror jag nog. Efteråt har det lättat lite.

Jag hade mycket bekymmer förut, jag kunde inte läsa svenska. Jag kunde men när man har bekymmer eller mycket mycket jobbigt, man kan inte läsa någonting. Därför jag är.. därför jag inte kan prata så bra svenska.

5.4 Trygghet

Av informanternas berättelser framgår att deras definition av trygghet ser olika ut, dock nämner majoriteten sin familj som en viktig källa för

trygghet.

Trygghet är framförallt att man är med sin familj, och det har jag inte så det var inte alls tryggt. Särskilt i tonårsåldern liksom, det är inget att diskutera om, familjen är den första, det är där tryggheten kommer ifrån liksom. Och den tryggheten förlorade jag eftersom jag var tvungen att komma hit.. ja.. och sen att.. att i början det bara så att det kommer med tiden kanske att man känner sig tryggare när man lär sig känna de människorna man träffar och umgås med, när man lär sig och prata och att man går i skolan man vet lite när.. alltså, kunskap är trygghet. Kan man säga och språket är också en viss trygghet när man kan kommunicera med människor man känner sig lite tryggare och sådär även om man går ut och så. Men det kommer med tiden liksom ... Men just den riktiga tryggheten.. finns inte. Den fanns inte liksom, bara för jag var inte tillsammans med min familj.. och jag fick inte ens bo med min bror så.. det var otäckt hela tiden även om jag så småningom visste att människorna runt omkring mig de ville mig inget illa.

Lagnebro (1994) skriver att finska barn som under andra världskriget separerats från sina föräldrar mådde psykiskt dåligt av separationen från sina familjer. I efterhand sågs separationen som mycket misslyckad, barnen vittnade om otrygghet, osäkerhet och identitetsproblem. Samtliga informanter i vår studie har separerats från sina föräldrar vilket enligt Langebros studie sätter dem i en utsatt situation, risken finns att de drabbas av negativa konsekvenser av detta. Unicef (2007) beskriver familjen som en viktig faktor för välmående. Våra informanter saknar familj i Sverige och går därmed miste om denna viktiga faktor och till följd av detta ökar risken för ohälsa som i flera studier (Hessle, 2009; Angel & Hjern, 2004) visat sig vara hög bland barn som flytt. Ehn (2000) menar att flyktingbarn som kommer i sällskap med sin familj har fördelen att de kan fortsätta sitt sociala liv inom familjen på samma sätt som tidigare. Ensamkommande barn saknar den fördelen och måste istället börja om på nytt på alla arenor vilket kan bli en stor ansträngning i en redan utsatt situation.

Majoriteten av informanterna beskriver också trygghet i termer av fred och säkerhet.

Den största liksom av fri säkerhet liksom, man måste säga.. man måste säga nej den är fel eller liksom, ni gör den fel, ni måste rätta den, och ni kan inte göra så. Rättvis säkerhet. Det är det viktigaste.

Känner mig säker i Sverige, inget krig, lugnt och fint.

Jag tänker att.. jag kan göra som jag vill. Man måste fortsätta kämpa mycket. Jag tycker att jag.. Sverige är mycket bra, här jag är inte rädd för någon person. I Afghanistan vi har alltid problem med andra människor, i Sverige vi har respekt för varandra.

Trygghet.. ja att man känner sig trygg. Eller ja. Att man inte är det när man är orolig för att någonting kommer att hända eller är på gång att hända skulle jag tänka ... Att inte vara på sin vakt, man är inte rädd för något.

Hessle (2009) menar att många ensamkommande barn har upplevt krig, våld och andra traumatiska upplevelser när de kommer till Sverige. Majoriteten av våra informanter har även de när de kommer till Sverige traumatiska upplevelser i bagaget och definierar trygghet utifrån den otrygghet de kände i ursprungslandet. Sveriges fred och rättsäkerhet blir synonymt med trygghet för informanterna.

Hur informanterna skapar trygghet varierar också, två av informanterna uttrycker det i citaten nedan:

Det kanske inte finns något som ersätter det, den tryggheten [familj]. Jag vet inte, uppmärksamhet kanske fick jag lite av ändå personal och min lärare – alla märkte att jag var så ambitiös och duktig, jag tyckte om skolan och hade lätt för att lära mig och sådär och gjorde stora framsteg så jag fick lite.. eftersom jag har ingen familj här jag träffar ingen förutom mina lärare och den personalen så det är de människor som finns runt omkring mig liksom. Det är därifrån jag ska få den uppmärksamheten. Och jag fick faktisk den uppmärksamheten.

Jag kanske gör något så som jag tycker.. jag känner att jag är duktig, det kanske skapar någon trygghet inom mig.

I det översta citatet beskriver informanten hur hon får uppmärksamhet för sina prestationer och ambitioner av lärare och annan personal. Barnombudsmannen (2011) menar att denna uppmärksamhet är av stor vikt då familjetryggheten saknas men behovet av kärlek och ömhet är fortfarande stort. Att hämta bekräftelse och uppmärksamhet från lärare och annan personal istället för föräldrar kan ses som en konstruktiv form av coping. Informanten ändrar sina handlingsstrategier och hittar nya vägar för att hantera den nya situationen. I det andra citatet strävar informanten efter att finna trygghet inom sig själv, även hon bekräftar sig själv genom goda prestationer men hon tycks vara nöjd med den bekräftelse hon finner inom sig vilket även det kan ses som en konstruktiv form av coping.

En informant beskriver att hon upplevde trygghet i samband med att hon fick uppehållstillstånd.

Jag sökte fred, jag sökte trygghet jag ville bara vara en vanlig tjej, kunna gå i skolan och ha fred liksom, därför ville jag stanna, finna ett liv och sådär. Och när jag fick uppehållstillstånd, då kände vi oss trygga verkligen. Då visste man att nu ska jag inte tillbaka till det otrygga, nu vet jag att jag kommer stanna. Det var då jag fann tryggheten.

I Unicefs rapport (2007) menar man att stress och osäkerhet är vanligt förekommande innan beslut om uppehållstillstånd fattats. I citatet ovan vittnar informanten om just uppehållstillståndets koppling till trygghet, i samband med uppehållstillståndet försvinner osäkerheten och stressen om hon får stanna och tryggheten infinner sig. Johansson et al. (2009) beskriver att resan inte tar slut vid uppehållstillstånd, flera barn vittnar om att deras psykiska hälsa försämrades efter beslut om uppehållstillstånd även om beslutet i sig var positivt. Vår informant visar genom citatet ovan att så inte var fallet för henne, hennes inre trygghet och psykiska välmående började i och med uppehållstillståndet.

Två av informanterna beskriver även trygghet i termer av olika resurser så som lägenhet och pengar. Antonovsky (1991) skriver att hanterbarhet som en av delkomponenterna i KASAM handlar om att se de resurser som finns till förfogande. Dessa två informanter väljer att se materiella ting som resurser för att möta de krav som ställs på dem. Lägenheten blir trygghet genom att det är en egen, trygg plats medan pengar ses som en möjliggörare för trygghet. Vi ser det som ett sätt för informanterna att hantera sin nya livssituation och finna trygghet utanför familjen. Detta går även att koppla till konstruktiv coping – informanterna är flexibla och finner nya vägar till trygghet.

5.4.1. Ensamhet

Majoriteten av informanterna nämner ensamhet i sina berättelser, separationen från familjen beskrivs som en bakomliggande orsak till detta.

Eftersom jag har lämnat min familj, jag saknar någonting.

Jag hade aldrig liksom bott hemifrån för en vecka eller, jag var alltid där. Alltid. Så i början det känns inte som jag ska sakna dem jättemycket men när man är borta liksom, man börjar sakna dem. Börjar känna hur det känns att vara utan familj. Ibland man ångrar det liksom

efter man ser familjer tillsammans. 'Åh shit!' Jag kunde ha stannat, det spelar ingen roll oavsett vad händer där. Men sen ja, man kan ha tålamod sen allt kommer ordnar sig.

Familj är viktig för att de.. först, det är viktigast familj. Sen de andra grejer är.. familjen viktig när man har ett problem, man kan prata med sin familj och hitta en lösning eller nånting. Men när man är ensam det blir lite svårt för.. för man till exempel, när jag ensam i lägenheten, jag kan inte ringa varje dag till min familj, och 'Jag har sådan problem, jag saknar er'. Om man bor med sin familj, det blir lättare och men att hitta lösningen för problem eller för någon annan grej.

Nestler (2007) menar att ensamkommande barns första tid i Sverige ofta präglas av stor ensamhet, något även våra informanter vittnar om. Separationen från familjen tas upp i informanternas berättelser ett flertal gånger och beskrivs som en mycket svår aspekt av uppbrottet. Enligt Nestler (ibid.) kan separationen från familjen ses som en riskfaktor som påverkar barnens hälsa och välmående. Unicef (2007) beskriver att splittring och situation kan ses som det svåraste att genomlida för ensamkommande barn. Citaten ovan vittnar om familjens stora betydelse för ungdomarnas välmående. Hessle (2009) beskriver även att det transnationella nätverket så som familj, vänner och släkt i andra länder är av stor vikt för informanternas i hennes studie. Fyra av informanterna i vår studie berättar att de har kontakt med familj eller släkt utanför Sverige och beskriver den som betydelsefull, de vittnar om att de gärna skulle ha en utökad kontakt med dem.

I citatet nedan beskriver en informant familjens viktiga roll och hur hennes liv ser ut utan denna viktiga trygghet, ett liv med familj beskrivs som ett fulländat liv.

Jag har en sådan här stark förbindelse med min familj så för mig är det alltid något som fattas. Alltså även om jag är med mina kompisar och jag är jätteglad eller någonting så kanske jag kommer hem och börjar gråta för jag har jämför mig med dem. Att.. vilken tur, de har familj, de har allt. Men det är inte bra att göra så men det blir bara automatiskt så och ja men.. hon har familj. Hon har en mamma och pappa, det är fortfarande så till exempel. Jag har inte lika mycket fritid som mina klasskamrater, de har ändå föräldrar och allting. De har ändå föräldrar när de kommer hem, de behöver kanske inte laga mat eller göra något, de kan åka iväg och börja träna eller börja plugga direkt, de har inte lika stort ansvar. De har hela släkten och alla syskon här och sådär vilket gör att man alltid blir ledsen över någonting.

Liksom bara för att den där känslan kommer jag aldrig att få tillbaka, alltså den där familjvärmen. Så det är alltid något som fattas vilket gör att jag ibland känner att jag inte har något meningsfullt liv. Varför ska jag leva? Jag har ingen familj, jag har ingenting. Även när man tänker lite negativt men så ibland tänker jag att jag pluggar nu, jag har en framtid och sådär. Men ja, man har sina stunder typ.

Informanten i citatet ovan jämför sig med andra ungdomar som har familj och ser genom det vad hon saknar. Detta kan kopplas till Lagnebros (1994) resonemang om identitetsbegreppet där hon beskriver identifikation med likhet eller olikhet. Vi tolkar informantens berättelse som en identifikation med olikhet då hon jämför sig med vänner med familj, något hon saknar. Informanten beskriver också att känslan av meningsfullhet ibland saknas i hennes liv. Enligt Antonovsky (1991) innebär meningsfullhet i vilken grad en person känner en känslomässig innebörd i sitt liv, detta kan påverkas av känslan av delaktighet. Om vi upplever att vi inte kan påverka vår livssituation kommer känslan av mening i livet reduceras eller helt att försvinna. Informanten har tidigare i sin berättelse vittnat om att hon i vissa situationer inte kunnat påverka beslut som haft betydelse i hennes liv vilket enligt KASAM-teorin kan kopplas till hennes känsla av att livet inte alltid känns meningsfullt. Informanten förklarar vidare i citatet att hon nu har studier som hon betraktar som meningsfulla. Skolan och studierna är en arena där hon kan påverka, genom att arbeta hårt kan hon uppnå högre resultat och kan då känna sig delaktig i något som kan komma att påverka hennes liv. Delaktigheten kan vara en av orsakerna till att informanten funnit meningsfullhet genom skolan.

5.4.2 Ovisshet

Mycket jobbigt, jag var mycket orolig innan jag fick uppehållstillstånd. Jag tänkte att när jag fick.. eller kanske jag aldrig fick uppehållstillstånd, vad skulle jag göra? Hur skulle jag leva utan uppehållstillstånd? I ett annat land?

Alla informanter har i sina berättelser beskrivit tiden innan uppehållstillstånd som en påfrestande och jobbig tid präglad av ovisshet.

Man vet inte vad de kunde ha bestämt liksom, de kunde ha sagt nej och man är osäker även om man har ... När du ser andra killar liksom säga hejdå, när de skulle åka tillbaka liksom, ah det känns väldigt jobbigt. Vad skulle hända för mig? Skulle de ge mig eller skulle det hända samma sak för mig?

Jag var ganska rädd. Ska jag få uppehållstillstånd eller inte? Jag tänkte mycket på det.

I Unicefs rapport (2007) menar ungdomarna i studien att de upplever ovisshet, maktlöshet och utsatthet innan uppehållstillstånd beviljats. I rapporten beskrivs också att bristande information och insyn i asylprocessen var stora stressfaktorer för ungdomarna. Citaten ovan beskriver informanternas oro och rädsla inför framtiden och det svåra i att inte veta vad som ska hända med en själv vilket stämmer väl överens med Unicefs rapport.

Jag planerar för en framtid och det ska gå bra och jag vill liksom lyckas och sådär, och så får jag avslag, Jag kände, alltså.. jag och min bror hade, alla som kommer liksom, man har ingen framtid. Alltså om man inte har fått stanna och man kommer från en situation till exempel som krig, eller på grund av någonting har man kommit hit i och sökt fred och sådär och sen om det inte blir så, så blir det jättejobbigt. Man vet inte vad kommer att hända? Man kan inte planera morgondagen, man kanske får utvisningsbeslut eller avslag från. Så jag kände att jag har ingen framtid, och man känner att man inte har en plats i världen, någonstans. Där man kommer ifrån, man kunde inte bo kvar där, och sen flyttar man, man är tvungen att flytta någon annanstans och där får man inte stanna heller liksom. Då känner man sig liksom, okej jag får.. jag har ingen plats i den här världen som.. vad ska jag göra? Ska jag liksom, dö eller? Man får sådana tankar bara för att man känner sig så utlämnad och så ensam av liksom.. ingen vill ha mig helt enkelt.

I Unicefs rapport (2007) beskrivs väntan som det mest påfrestande under asylprocessen. Informanten i citatet ovan beskriver ovissheten inför framtiden och innebörden av att inte kunna planera för sin framtid. Enligt Lennéer-Axelsson (2010) är fragmentisering en vanlig copingstrategi bland människor som upplevt flykt, det innebär att man tar en dag i taget, steg för steg. Informanten ovan beskriver hur hon önskar att kunna planera för sin framtid men detta visar sig vara omöjligt på grund av ovisshet kring uppehållstillståndet. Hon blir tvungen att leva i nuet och ta livet ta en dag i sänder vilket kan ses som copingstrategin fragmentisering.

Man blir väldigt stressad under den tiden man väntar, det är stress hela tiden för att du har hela tiden något att tänka på och du vet liksom inte någonting. Det värsta är att det är ditt liv det handlar om, men du kan inte bestämma det själv. Inte styra det, du har inte kontrollen själv det är någon annan som ska bestämma över ditt liv på migrationsverket och det är inte så himla lätt liksom

att känna, nej vi har inte kontroll över vårt liv liksom. Vi kan liksom inte göra någonting åt situationen. Vi kan inte ändra något, vi måste bara hela tiden vänta på vad migrationsverket ska ta för beslut. Och det gör att man är pressad, stressad hela tiden.

Ovissheten och vanmakten att inte kunna påverka de beslut som rör ens framtid beskrivs i citatet ovan, något som ungdomarna i Unicefs rapport (2007) också vittnar om. I likhet med ungdomarna i Unicefs rapport beskriver också informanterna i vår studie brist på delaktighet som en stor stressfaktor. Enligt KASAM-teorin kan brist på delaktighet i beslut som rör en själv eller ens eget liv leda till att känslan av meningsfullhet reduceras eller helt försvinner. I citatet ovan framgår att informantens delaktighet i beslut som rör henne har varit mycket begränsad och kan kopplas till den svaga känsla av meningsfullhet som informanten tidigare vittnat om under denna tid.

Citatet nedan vittnar om att det även finns andra faktorer i ungdomarnas livssituation som kan påverka deras välmående i Sverige.

I början så var jag ganska rädd så, det kändes hur ska det gå till liksom? Det kändes inte speciellt roligt och så. Det tog ju tid också, fick jag vänta ganska länge utan svar och det gjorde liksom oj.. så ja, det var ju väldigt tufft ... Men jag fick ju vänta och jag fick reda på att min mamma hade dött också så jag mådde jättedåligt och sen fick de sagt att jag måste hämta bevis. Men jag hade.. jag visste inte hur jag skulle hämta bevis till dem, och det gjorde ju det att jag mådde väldigt dåligt ett tag där.

Jag är jätteorolig med dem, när jag.. det finns krig. Jag såg på TV, det är krig.. i Somalia. Inte bra. Jag är mycket orolig med dem.

Ovisshet uppkommer i informanternas berättelser inte bara i förhållande till uppehållstillståndet, utan även i förhållande till hur familj och släkt som bor kvar i utsatta områden mår. Detta är något som beskrivs även i Hessles (2009) avhandling, ovissheten att inte veta hur familjen mår upplevs som betungande. Även vetskapen om svårigheter som drabbat familjemedlemmar som i det översta citatet kan upplevas som svårhanterliga och påfrestande.

5.4.3 Hälsa

Men.. när jag kommit till Sverige jag har väntat i ett år. Jag såg mina vänner, de har fått alla uppehållstillstånd. Det var jättesvårt för mig att vänta. För att jag var också

en människa som dem, varför de svarade inte på mig? Jag vet inte, det var jättejättesvårt för mig ... Jag har saknar min familj. Och migration, det var dåligt för att jag har väntat mycket på beslutet så jag blev sjuk så jag kunde inte sova på natten, fortfarande också. Jag fick den här problem för jag har väntat mycket på beslutet. Jag hade en adress från Migrationsverket och jag har kollat den varje dag på internet.. om det finns någon beslut. Jag hade en kod.. och det var jättesvårt. Och, det var svårt, det var oroligt för mig.

Johansson et al. (2009) skriver att ungdomarna i studien beskriver upplevelsen av asylprocessen som långdragen och svår. Liksom i Johanssons et al. studie upplevde samtliga informanter i vår studie väntan på uppehållstillståndet som en lång och svår tid vilket exemplifieras i citatet ovan.

Tillslut fick vi avvisningsbeslut, och då var det mörkt. Inget hopp. Eeh.. ingenting man kan göra, det är bara att vänta ... Och sen sa de till honom [brodern], de sa till mig också, att antingen samarbetar vi med dem, Migrationsverket, och så återvänder frivilligt, eller så skickar de ärendet över till polisen så får liksom de komma och hämta oss när som helst. Det har hänt liksom, att polisen kommer och hämtar folk mitt i natten eller när som helst och det var då vi mådde som sämst. Vi slutade gå i skolan, vände på dygnet, jag och min bror och ja, det fanns ingenting att göra, inget hopp. Och man vet att man ska kanske till döden, det är liksom jättejobbigt och man har inte ens någon familj kvar där hemma då.

Angel och Hjern (2004) skriver att majoriteten av människor som flytt och väntar på uppehållstillstånd drabbas av psykosomatiska symtom, detta kan ofta härledas till ovissheten som väntan på uppehållstillstånd innebär och resultera i en känsla av att inte vara önskvärd någonstans. Självdestruktivt beteende och håglöshet är vanligt förekommande reaktioner hos människor i väntan. Ett exempel på upplevelse av håglöshet kan ses i informantens berättelse ovan då hon beskriver den hopplöshet hon upplevde då hon fick avvisningsbeslutet. En av våra informanter beskriver även ett självdestruktivt beteende kopplat till ovissheten som väntan innebär vilket illustreras i citatet nedan.

Efter ett år jag har fått uppehållstillstånd. De har andra killar och tjejer de har fått efter fyra månader eller sex månader, jag har väntat i ett år! Jag har skadat mig i min handled, och.. för att jag var jätteledsen, jättetrött, av migrationen.

Tre av informanterna beskriver i sina berättelser psykosomatiska symptom som de fått i samband med väntan på uppehållstillståndet. Två informanter beskriver sömnsvårigheter och en av dem beskriver även håravfall och eksem som konsekvens av den stress de upplevt. Ytterligare en informant beskriver den stress som väntan inneburit som också lett till somatiska besvär i form av magsmärtor.

Jag är inte bra på att hantera min stress men jag försöker lära mig. Jag har ju haft väldigt stressig.. jag har varit väldigt sjuk utav det. Det tog tid att kunna klara av hantera det, några år iallafall hittills ... Jag har haft väldigt mycket problem med min mage till exempel och min läkare säger bara det är inga fel. Det kan vara så att jag inte hade något fel men jag hade väldigt svårt att hantera smärtan varje morgon liksom.

I två av informanternas utsagor uppkommer berättelser som går att koppla till skuld.

Så jag kom till Sverige. Min familj.. min farmor blev dödad för de.. letade efter mig ... Annars jag saknar min familj också, jag tänker mycket på dem, att de har inte bra ekonomi. De har inte någon hus eller lägenhet för att de bor där, de kan inte bo i Iran. Och Afghanistan också. Jag ska hjälpa dem men jag har inte bra ekonomi, för att.. hjälpa dem. De kan inte åka till Sveriges ambassaden, de kan inte åka till Pakistan också för att de har inte pengar. De kan åka till Pakistan men de har inte pengar. Jag har lånat pengar från kompisar men det räcker inte. Jag ska hitta någon jobb för att hjälpa dem. Det är mycket bekymmer ... Det blir bättre att man familj också kommer hit för när jag har gråt, jag kan äta, köpa kläder för mig. Men de bor i Iran, de kan inte köpa kläder, de kan äta inte bra mat. Min syskon kan inte gå till skolan, det är lite bekymmer för mig.

Jag tänker ibland på min bror. Varför lämnade jag min bror? Jättesvårt.

Enligt Brendler Lindqvist (2004) är upplevelsen av skuld vanligt förekommande bland ensamkommande barn. I ett av citaten ovan exemplifierar en av informanterna det som vi tolkar som skuld då han beskriver att farmodern dödades då de letade efter honom. Vi tolkar det även som att han visar skuld i förhållande till sin egen situation i jämförelse med familjens och över vanmakten att inte kunna hjälpa dem. Det andra citatet tolkar vi som att informanten skuldbelägger sig själv för att ha lämnat sin bror och själv flyttat vidare. Antonovsky (1991) menar att personer med svag KASAM oftare skuldbelägger något annat än det som är orsaken, i dessa citat tolkar vi det som att

informanterna lägger skulden på fel orsak - sig själva. Något vi tror skulle kunna påverka informanternas hälsa om skuld känslan blir för stark och pågår under en längre tid.

5.4 4 Skola

Samtliga informanter tog i sina berättelser upp skolans viktiga roll för ett liv i Sverige.

Att gå i skolan, läsa mycket. Lära sig svenska ... Om man lär sig svenska bra man kan få jobb eller någonting annat.. det viktigaste att gå i skolan.. svenska är svårt men det är viktigt.

Jag har ingenting liksom, jag är bara på skolan och vill ha en bra framtid, bygga en bra framtid, ja. Jag har inget mer att tänka på jag.. som jag vill göra, det är att plugga hårt, sen allt kommer ... Jag hade samma intresse av skolan liksom. Bara gå där och nå mitt mål.

Skolan viktig, det känns så faktiskt för mig nog, för det är nog enda sättet som jag kan förbättra mitt liv.

Flera av informanterna beskriver skolan som det absolut viktigaste, den ses som vägen till en bra framtid vilket exemplifieras i citaten ovan. Enligt Borge (2005) illustrerar begreppen upprätthålla och förbättra resiliensprocesser som pågår under en längre tid. I informanternas berättelser ovan beskrivs skolan som ett medel för att för att få en bättre framtid, skolan används som en resiliensprocess för att uppnå förbättring. Skolan kan också ses som en problemfokuserad copingstrategi då den används som medel för att förebygga, förhindra och förändra en situation som annars hade kunnat bli problematisk. Genom att skolan skapar kontinuitet, trygghet och social samvaro underlättas de ensamkommande barnens situation.

I Unicefs rapport (2007) framkommer det att ungdomarna i studien upplevde att livskvaliteten ökade då skolan startade. Skolan erbjuder kontinuitet, trygghet och ett normaliserande av tillvaron - ett sammanhang att höra till. I citatet nedan beskriver en av informanterna vikten av att ha skolan som sysselsättning och skolans betydelse för att bli en del av samhället i likhet med ungdomarna i Unicefs rapport.

Det var jättebra, för jag vill lära mig. Så jag tycker man ska göra det liksom, att börja skolan direkt, då har man någon sysselsättning, då kommer man in lite fortare in i samhället. Man går till skolan, man lär sig, man har något att göra och man träffar andra och så där istället för att bara sitta i det boendet. Och bara tänka tänka, vad

kommer att hända? ... Det är inte så bra liksom och det är jättetråkigt att bara sitta hemma hela tiden och tänka på något som inte alls positivt, som man inte vet när.. som är okänt liksom.

Ovanstående citat kan kopplas till KASAM - känslan av sammanhang. Skolan kan kopplas till alla tre delkomponenter som KASAM innefattar. Begriplighet i form av att informanten känner kontinuitet och vardagen blir mer förutsägbar. Hanterbarhet kan kopplas till känslan av att se skolan som en resurs där man kan känna sig delaktig och möjligheten att påverka finns vilket resulterar i en känsla av meningsfullhet. Skolan verkar alltså vara en viktig faktor för skapandet av KASAM. Ovanstående citat kan kopplas till Kohlis (2007) resonemang om att flyktingbarn ser skolan som en resurs. I citatet beskriver informanten att skolan fungerar som möjliggörare för att bli delaktig i det svenska samhället, skolan ses alltså som en viktig resurs.

Majoriteten av informanterna beskriver att de har fått ett bra stöd från lärare och annan skolpersonal, de anser att de har fått adekvat hjälp med skolrelaterade uppgifter. En av informanterna beskriver även att hon fått privat stöd från skolpersonal då hon hade det svårt. Informanten i citatet nedan beskriver hur hon blivit bemött på ett bra sätt i skolan.

Man känner sig trygg liksom i skolan, komma till skola är kul liksom. I skolan till exempel tycker jag att bra bemött.. jag får hjälp, tillräckligt stöd, om jag behöver det, det är av mina lärare och sådant. Jag tycker jag att där brukar jag vara bra bemött.

I Rädda Barnens och URs (2011) rapport framkommer att lärare upplever att de inte har tillräcklig kompetens för att möta de ensamkommande barnens behov. Denna upplevelse är inte något som stöds av majoriteten av våra informanter som tycker att de fått bra stöd och hjälp. Dock anser vi att det är av största vikt att ta rapportens resultat i beaktande då informanterna i vår studie vittnar om skolans viktiga roll i deras liv. Även Ascher (2009) menar att kunskap och omsorg är en viktig del vid bemötandet av ensamkommande barn då detta kan kompensera för de omsorgsavbrott dessa barn varit med om.

5.5 Framtid

5.5.1 Mål

Två av informanterna har inga konkreta mål eller planer för framtiden, de lever i nuet och tar livet som det kommer. Detta kan ses som fragmentisering, en copingstrategi som innebär att fokus ligger på

kortare tidsperspektiv en dag tas i taget för att framtiden ska verka mer överskådlig. De fyra andra informanterna har satt upp tydliga mål inför framtiden.

Skaffa mitt.. min drömjobb, ha allt liksom. Ha familj, se och åka om jag kan till mina föräldrar, hälsa på min familj. Skapa familj.

Att man först måste lära sig svenska.. och lära sig regler som bor i Sverige. Och.. man måste hitta en jobb, det är viktigt. Och bra ekonomi. Familj, gift och.. körkort! Och utbildning ... Jag tänker jag kan leva som jag vill, som jag önskar. Det är mitt mål.

En av informanterna vittnar i citatet nedan om hennes strategi för att göra sitt mål realistiskt och uppnåbart. Denna strategi kan kopplas till en flexibel copingstrategi då informanten anpassar sina mål och handlingsstrategier efter vad informanten anser vara möjligt. Lennéer-Axelsson (2010) menar att flexibel copingstrategi handlar om att finna nya vägar och förändra handlingsstrategier och förväntningar - något vi anser att citatet nedan vittnar om.

Jag kämpar väldigt mycket, jag vill lyckas. Jag vill liksom inte.. jag vill skaffa mig en utbildning, jag vill göra någonting i det här samhället så liksom sen jag kom jag har bara kämpat hela tiden. Jag har liksom bara pluggat pluggat pluggat hela tiden. Nu jag går gymnasium och vill jobba med människor. Sen jag var liten sa jag alltid att jag ville bli läkare och sen när jag gick på IV så visste jag om man går naturkunskap så blir man läkare men jag läste typ ett halvt år samtidigt som jag gick på IV bara för att känna på, jag tyckte det gick lite fort med matte och sådär, alltså jag tänkte nej det blir inte så bra. Jag vill ändå få bra betyg så tillslut bestämde jag mig för att läsa omvårdnad, jag tänkte lite framåt. Jag har inga föräldrar, jag har ingen som kan försörja mig och det är bra om jag läser något som jag får ett yrke redan när jag går ut gymnasium vilket gör att jag kanske kan jobba som undersköterska på vårdcentral, sjukhus eller äldreboende eller sådär ett tag. Sen spara lite pengar för att kunna plugga vidare, så jag tänkte lite för framtid och jag trivs jättebra på omvårdnad. Det känns verkligen mitt.

I citaten nedan berättar informanterna om önskan att uppnå sitt mål och då finna meningsfullhet. Detta går att koppla till KASAM då målen är individuella och kan påverkas av informanterna själva vilket kan leda till en känsla av delaktighet. Enligt Antonovsky (1991) är detta en viktig del för att kunna känna att man har ett meningsfullt liv och uppleva en känsla av sammanhang. Borge (2005) menar att barn

som har en positiv syn på framtiden har en hög nivå av resiliens vilket nedanstående citat vittnar om.

Jag vill ha självklart ett arbete, utbildning, och sen så småningom så vill man träffa någon, man vill kanske skaffa familj längre fram i framtiden och sådär. Men man vill.. man vill ha riktiga vänner, riktiga kompisar som uppskattar en och sådär. Så att man känner verkligen att man har någonting att leva för.

Om jag har nått mitt mål då är det mitt liv kommer kännas att det är meningsfullt. Just nu är det mitt mål att utbilda mig, det är det jag tänker väldigt mycket om.

5.5.2 Återvändande

Två av informanterna beskriver att de kan tänka sig att återvända till ursprungslandet om situationen där förändras och då tillåter det.

Om det förändras i hemland jag kan gå till min familj tillbaka liksom, det finns inga liksom. Det är bäst i världen att vara med min familj. Om.. och om allt förändras jag kan vara med dem.

En av informanterna har inte tänkt på var han kommer befinna sig i framtiden och har inte heller tänkt på huruvida han vill återvända eller ej. Detta är enligt oss ett tydligt exempel på copingstrategin fragmentisering, att inte planera för några långsiktiga framtidsplaner. Fragmentisering är enligt Lennéer-Axelsson (2010) en vanlig och effektiv copingstrategi bland människor som upplevt flykt.

I citaten nedan beskriver informanterna att de av olika skäl inte kommer återvända till sina ursprungsländer. Detta med grund ibland annat hur situationen ser ut i ursprungslandet, ett återvändande anser en av informanterna vara förenat med stor risk. En annan informant berättar att hon ser sig som en främling i ursprungslandet och ytterligare en beskriver att hon inte har några positiva minnen av platsen och inte heller någon familj kvar där och ser därför ingen anledning till att återvända.

Man kan inte leva i Afghanistan. Här som jag har.. jag ska börja det bra livet. Finns några få grejer, socialen, kommunen hjälper mig så jag fortsätta livet. Jag kan leva i Sverige men i Afghanistan, om man ska gå till jobb eller skolan man kan inte tänka att kan komma tillbaka. Där är krig. Om till exempel om blir krig.. man kan inte tänka att man åka.. gå tillbaka till hem. Man blir död.

Jag har aldrig tänkt på att återvända, jag har ingen där och jag har börjat mitt liv här och det känns mycket

tryggare att vara här.. än ett annat ställe där man inte vet vad som kommer hända. Man är liksom nytt, främling liksom där.

Jag kommer aldrig att återvända. Det är bara så, punkt slut ... Jag har inget bra minne av det, jag kommer inte återvända, jag har inte ens någon familj kvar där.

6. Slutdiskussion

Samtliga informanternas berättelser innehåller historier om uppbrott från det välbekanta och beskrivelser av en etablering i det okända. Deras berättelser och upplevelser ser dock mycket olika ut vilket vi anser viktigt att poängtera – ensamkommande barn bör ses som individer och inte som en homogen grupp. Informanterna i studien vittnar om olika behov av stöd och hjälp men också om olika önskemål hur hjälpen ska se ut. Enligt Ascher (2009) är det angeläget att ge ensamkommande barn adekvat hjälp anpassad till deras behov då det kan reducera effekten av tidigare upplevda trauman. Med utgångspunkt i resultatet i vår studie anser vi det vara av största vikt att ensamkommande barn får den individuella hjälp de behöver och inte den hjälp som gruppen ensamkommande flyktingbarn anses vara i behov av.

Majoriteten av informanterna beskriver Sverige som ett möjligheternas land där de fritt kan leva och utvecklas. Friheten att kunna leva som man vill och samhällets resurser beskrivs som möjliggörare för utveckling och framgång. Enligt Borge (2005) utvecklar barn som har en positiv syn på framtiden en hög nivå av resiliens. Med grund i detta resonemang kan ungdomarnas positiva berättelser om Sverige och framtiden ses som ett tecken på hög resiliens. Detta är viktigt för att reducera psykisk smärta hos dessa barn och därigenom skapa välmående. Därmed anser vi det vara av största vikt att professionella som kommer i kontakt med ensamkommande barn har förmåga att uppmuntra dem till en positiv syn på framtiden då det kan ha betydelse för ungdomarnas välmående.

I informanternas berättelser framkommer att deras sociala nätverk ser olika ut både till storlek och vilka som innefattas i nätverket. Gemensamt för samtliga informanter är att deras gode män har eller har haft stor betydelse för deras liv i Sverige. Gode mannens stora betydelse för ensamkommande barn anser vi bör beaktas vid rekrytering av denna viktiga funktion då detta uppdrag enligt våra informanter har betydelse för ensamkommande barns liv i Sverige. Även boendepersonalen kan anses ha en viktig roll i informanternas liv under första tiden i Sverige då informanternas vuxna nätverk i övrigt är mycket begränsat. En av informanterna i vår studie jämför en av boendepersonalen med sin mamma vilket visar på den betydelse boendepersonalen kan ha.

Samtliga informanter i vår studie tar i sina berättelser upp språkets stora betydelse, svenska såväl som modersmålet. Almér (2006) menar att språk har betydelse för identitetsskapande, något som går att koppla till informanternas berättelser i vår studie. Genom modersmålet kan en etnisk identitet bevaras och kontakt med eventuella anhöriga i ursprungslandet upprätthållas. Svenska beskrivs

av informanterna som grund för att känna sig delaktig i det svenska samhället och för att komma i kontakt med nya människor, detta kan leda till en känsla av likhet eller gemenskap. Social identitet kan skapas genom identifikation med andra, flera av informanterna beskriver sig själva som ”vanliga” eller ”normala” vilket kan ses som identifikation med likhet.

Trygghet anser vi vara ett grundläggande behov för alla människor. Majoriteten av informanterna i vår studie nämner sin familj som en viktig källa för trygghet, en källa som alla dessa ungdomar gått miste om i samband med upprottet. Resultatet i vår studie om familjens stora betydelse stämmer överens med bland annat Lagnebro (1994), Unicef (2007) och Ehn (2000) som beskriver familjens betydelse för trygghet och välmående. Trygghet beskrivs vidare av majoriteten av informanterna i termer av fred och säkerhet, denna definition uppkommer ur den otrygghet i form av krig och oroligheter som informanterna upplevt i ursprungslandet. Sverige med dess fred och rättssäkerhet upplevs därför som tryggt utifrån aspekten säkerhet. Ingen av informanterna i vår studie har dock återförenats med sina vårdnadshavare, utifrån informanternas resonemang om att familj är viktigt för trygghet skulle detta kunna innebära att informanterna inte upplever trygghet på alla arenor i Sverige. Dock tror vi oss i informanternas utsagor kunna skönja att de söker och i vissa fall kunnat finna nya och alternativa vägar till trygghet. Vi ser detta som en flexibel och konstruktiv copingstrategi där tryggheten delvis omdefinieras för att vara möjlig att uppnå. Därmed inte sagt att familjens stora betydelse för trygghet har försvunnit utan de nya vägarna till trygghet ser vi snarare som ett sätt att hantera den nya situationen.

Samtliga informanter tog i sina berättelser upp skolans viktiga roll för ett liv i Sverige. I Unicefs rapport (2007) beskriver ungdomarna att skolan erbjuder kontinuitet, trygghet och ett normaliserande av tillvaron. Detta stämmer väl överens med våra informanternas upplevelser av skolan som en betydelsefull sysselsättning och ett sammanhang att höra till. Utifrån KASAM-teorin kan skolan hjälpa till att skapa en meningsfull tillvaro genom att ungdomarna kan känna sig delaktiga och ha möjlighet att påverka sin situation. Vi anser därför det vara av största vikt att ensamkommande barn får möjlighet att börja skolan relativt snart efter ankomst till Sverige. I en rapport från Rädda Barnen och UR (2011) framkommer att lärare upplever att de inte har tillräcklig kompetens för att möta ensamkommande barns behov. Med grund i våra informanternas upplevelser av skolans stora betydelse anser vi att rapporten bör tas på största allvar för att skolan ska kunna fungera som den viktiga meningsskapare och inkörsport till det svenska samhället som informanterna i vår studie beskriver den som.

Alla våra informanter har i sina berättelser beskrivit tiden innan uppehållstillstånd som en tuff och påfrestande tid präglad av ovisshet.

Tiden informanterna fick vänta på uppehållstillstånd varierade mellan tre månader och ett år, en av informanterna fick ett flertal avslag och fick därför vänta tre år. Oavsett hur länge man fått vänta så beskriver våra informanter tiden innan uppehållstillstånd som för lång. Migrationsverket har som mål att asylärenden som rör barn inte ska överskrida tre månader vilket idag inte uppnås. Då samtliga informanter i vår studie vittnar om denna tid som en mycket svår period anser vi det vara av betydelse att asylprocessen inte överskrider det uppsatta målet på tre månader.

Sammanfattningsvis vill vi poängtera att studien är ett resultat av ensamkommande barns egna upplevelser och erfarenheter, informanternas berättelser exemplifierar snarare än generaliserar ensamkommande barns situation.

För vidare forskning menar vi att det skulle vara av intresse att djupare undersöka ensamkommande barns upplevelser av trygghet och skapandet av detta då det i vår studie framkom att informanterna hade mycket tankar och funderingar kring detta. Även skolans betydande roll för ensamkommande barn anser vi skulle vara av vikt att se närmare på. Med grund i lärarnas upplevelse av bristande kompetens i arbetet med ensamkommande barn skulle det vara intressant att se hur man kan utveckla arbetet med ensamkommande barn i skolan. Då samtliga informanter i vår studie upplevde väntan på uppehållstillstånd som för lång och påfrestande anser vi att det skulle vara betydelsefullt att undersöka om möjlighet finns att lindra ungdomarnas upplevelser av hjälplöshet under asylprocessen.

7. Referenser

Ahmadi, Nader (1998) Om jaguppfattningens betydelse för tolkningen av sociala roller i Ahmadi, Nader (red.): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyrelse (SIS).

Almér, Elin (2006) Ungdomar och språk i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Almqvist, Kjerstin (2006) Identitet och etnicitet i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Andersson Hans E, Ascher Henry, Björnberg Ulla & Eastmond Marita (red) (2010) *Mellan det förflutna och framtiden – asylsökande barns välfärd hälsa och välbefinnande*.

Angel, Birgitta & Hjern, Anders (2004) *Att möta flyktingar*. Lund: Studentlitteratur.

Antonovsky, Aaron (1991). *Hälsans mysterium*. Stockholm: Natur och kultur.

Ascher, Henry (2009) *Ensamkommande barn måste få stöd*. Läkartidningen nr 18-19 volym 106.

Barnombudsmannen (2011) *Bakom fasaden – barn och ungdomar i den sociala barnvården berättar*. Tillgänglig på:
<http://www.bo.se/files/publikationer,%20pdf/arsrapport%20bakom%20fasaden%202011.pdf> (2011-10-10).

Borge, Anne Inger Helmen (2005). *Resiliens: risk och sund utveckling*. Lund: Studentlitteratur.

Boyden, Jo & Mann, Gillian (2005): Children's risk, resilience, and coping in Extreme situations Ungar, Michael (red): *Handbook for working with children and youth – pathways to resilience across cultures and contexts*. Thousand oaks: Sage publications.

Brendler Lindqvist, Monica (2004) *Att möta ensamkommande flyktingbarn*. Rädda Barnen.

Bryman, Alan (2011). *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Ehn, Siv (2000). *Flyktingars möte med Sverige: en studie av flyktingkapets erfarenheter*. Stockholm: Centrum för invandringsforskning (CEIFO).

Elmeroth, Elisabeth & Häge, Johan (2009) *Flyktens barn*. Lund:

Studentlitteratur.

Hessle, Marie (2009) *Ensamkommande men inte ensamma : tioårsuppföljning av ensamkommande asylsökande flyktingbarns livsvillkor och erfarenheter som unga vuxna i Sverige*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Fjällhed, Anders (2009). *Flyktingskapets situation och möjlighet: colombianska flyktingbarn i Venezuela och Sverige*. Diss. Stockholm: Stockholms universitet.

Franzén, Elsie C. (2001) *Att bryta upp och byta land*. Stockholm: Natur och Kultur.

Frisén, Ann & Hwang, Philip (2006) Inledning och översikt i Frisé, Ann & Hwang, Philip (red): *Ungdomar och identitet*. Stockholm: Natur och Kultur.

Fälldin, Kerstin & Strand, Görel (2010) *Ensamkommande barn och ungdomar - en praktisk handbok om flyktingbarn*. Stockholm: Natur och Kultur.

Gustafson, Per (2007) Ett transnationellt perspektiv på migration i Olsson Erik, Lundqvist Catarina, Rabo Annika, Sawyer Lena, Wahlbeck Östen & Åkesson Lisa (red): *Transnationella rum*. Umeå: Boréa.

Hylland Eriken, Thomas (1993) *Etnicitet och nationalism*. Nora: Nya Doxa.

Jepson Wigg, Ulrika (2008). *Bryta upp och börja om: berättelser om flyktingkap, skolgång och identitet*. Diss. Linköping: Linköpings universitet.

Johansson, Anna (2005). *Narrativ teori och metod: med livsberättelsen i fokus*. Lund: Studentlitteratur.

Johansson Björn, Asanovska Gulber, Edgren Joakim & Michelle Jägervi (2009) *Uppehållstillstånd kan ge psykiatriska komplikationer*. Läkartidningen nr 18-19 volym 106.

Kohli, Ravi K. S. (2007). *Social work with unaccompanied asylum seeking children*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.

Kvale, Steinar & Brinkmann, Svend (2009). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur.

Lagnebro, Lillemor (1994) *Finska krigsbarn*. Diss. Umeå universitet.

Larsson, Sam (2005) Teori, metod och empiri i Larsson Sam, Lilja John & Mannheimer Katarina (red.): *Forskningsmetoder i socialt arbete*. Lund: Studentlitteratur.

Lennéer-Axelson, Barbro (2010). *Förluster: om sorg och livsomställning*. Stockholm: Natur & Kultur.

Michel, Per-Olof (2010). *Psykotraumatologi*. Lund: Studentlitteratur.

Migrationsverket (2005) *Migrationsverkets årsredovisning 2004*. Tillgänglig på: <http://www.migrationsverket.se/download/18.56e4f4801246221d25680001013/arr2004.pdf> (2011-10-13).

Migrationsverket (2010) *Samarbete för ensamkommande barns bästa*. Tillgänglig på: http://www.migrationsverket.se/download/18.51d465a612bb43eca648000653/rapportensamkommandebarn_sv.pdf (2011-10-07).

Migrationsverket (2011a) *Inkomna ansökningar om asyl helåret 2010*. Tillgänglig på: <http://www.migrationsverket.se/download/18.46b604a812cbcdd7dba80008290/Inkomna+ans%C3%B6kningar+om+asyl+2010.pdf> (2011-10-12).

Migrationsverket (2011b) *Aktuellt om ensamkommande barn och ungdomar*. Tillgänglig på: <http://www.migrationsverket.se/download/18.63b7904d12ece36769a800011575/Aktuellt+om+ensamkommande.pdf> (2011-10-13).

Migrationsverket, Sveriges kommuner och landsting, Skolverket, Länsstyrelserna & Socialstyrelsen (2011c) *Ett gemensamt ansvar för ensamkommande barn och ungdomar*. Tillgänglig på: http://www.migrationsverket.se/download/18.78fcf371269cd4cda980004286/ensamkommandebarn_sv.pdf (2011-10-13).

Migrationsverket (2011d) <http://www.migrationsverket.se/info/60.html#e> (2011-10-07).

Nestler, Zsofia (2007) *Barn och migration*. Arvsfonden.

O'Connell Davidsson, Julia & Farrow Caitlin (2007) *Child Migration and the construction of vulnerability*. University of Nottingham.

Payne, Malcolm (2008). *Modern teoribildning i socialt arbete*. 2., svenska utg. Stockholm: Natur & Kultur.

Rädda Barnen & UR (2011) *En undersökning bland lärare till ensamkommande barn*.

Sjögren, Annick (1998) Kulturens roll i identitetsbyggande i Ahmadi, Nader (red): *Ungdom, kulturmöten, identitet*. Stockholm: Liber i samarbete med Statens institutionsstyrelse (SIS).

Thomassen, Magdalene (2007). *Vetenskap, kunskap och praxis: introduktion till vetenskapsfilosofi*. Malmö: Gleerups utbildning.

Thurén, Torsten (2007): *Vetenskapsteori för nybörjare*. Malmö: Liber AB.

UNHCR (2011)

<http://www.unhcr.se/se/om-oss/1951-aars-flyktingkonvention/qa-1951-aars-flyktingkonvention.html#c17> (2011-10-21).

Unicef (2007) *Lyssna på oss – rapport om barns upplevelser som asylsökande i Sverige*.

Vetenskapsrådet (2011)

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf><http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf> (2011-10-27).

GÖTEBORGS UNIVERSITET
INSTITUTIONEN FÖR SOCIALT ARBETE

Bilaga 1

Bakgrund

- **Vill du börja berätta lite om dig själv och din bakgrund?**
- Vilket land kommer du ifrån?
- Vill du berätta om din livssituation i XX?
  - Skola
  - Familj
  - Boende
  - Anledning till flykt.
- Vem bestämde att du skulle fly? Var det du själv, någon i din familj eller släkt, utomstående?
- Vad var din inställning till beslutet om flykt?
- Hur gammal var du när du lämnade XX?
- Hur gammal var du vid ankomsten till Sverige?
- Hade du släkt eller annat nätverk i Sverige vid ankomsten?
- När fick du permanent uppehållstillstånd?
- Kan du berätta om din livssituation sedan du kom till Sverige?
  - Boende
  - Nätverk
  - Fritid
  - Skola/arbete

Bemötande

- **Kan du berätta hur du tycker du har blivit bemött i Sverige?**
  - Migrationsverket
  - Socialtjänst
  - Boenden
  - Lärare och annan skolpersonal
  - Klasskamrater
  - Hälso- och sjukvård
  - God man
  - Privat
- Hur upplever du mottagandet i Sverige?
- Hur upplever du den hjälp och det stöd du mottagit?
- Hur upplevde du tiden innan du fick veta att du hade fått uppehållstillstånd?
- Kan du berätta om något tillfälle när du tycker att du blivit bra bemött?
- Kan du berätta om något tillfälle när du tycker att du blivit illa bemött?

- Kan du berätta om dina upplevelser av bemötande nu och då du kom till Sverige? Är det någon skillnad?

Identitet

- **Kan du berätta om din syn på dig själv?**
- Har din syn på dig själv förändrats sedan du kom till Sverige? Om ja, hur?
- Om, och i så fall hur, vilka faktorer har påverkat din syn på dig själv? Ex:
  - Uppbrott
  - Separation (från familj, vänner, land, kultur etc.)
  - Traumatiska händelser
  - Övrigt – något annat du tänker på?
- Hur har du hanterat stressfyllda och känslomässigt krävande situationer i Sverige? Skillnad från hur du hanterade svårigheter i landet XX?
- Vad är viktigt för dig för ett meningsfullt liv här i Sverige?
- Hur ser kontakten ut med din familj idag?
- Kan du berätta om ditt umgänge i Sverige?
  - Familj
  - Släkt
  - Vänner
  - Övrigt nätverk
- Hur ser den etniska/kulturella fördelningen ut i din umgängeskrets?
- Med vilken/vilka grupper känner du störst tillhörighet? Varför?
- På vilket sätt har språk varit viktigt under tiden i Sverige?
- Kan du berätta vad delaktighet innebär för dig?
- Känner du dig delaktig? I så fall på vilket sätt?

Trygghet

- **Kan du berätta om vad trygghet är för dig?**
- Vad betyder följande former av trygghet för dig?
  - Ekonomisk trygghet
  - Materiell trygghet
  - Trygghet i stöd av släkt/familj/vänner
  - Trygghet att inte leva under hot
  - Någon annan form av trygghet du tänker på?
- Vilken form av trygghet anser du vara den viktigaste? Varför?
- Berätta om hur du skapar trygghet?
- Upplever du trygghet i Sverige? I sådana fall på vilket sätt?
- Upplevde du trygghet i landet XX? I sådana fall på vilket sätt?
- Har du återförenats med hela eller delar av din familj?

Framtid

- **Berätta om hur du tänker på framtiden? Tänker du dig ett liv i Sverige?**
- Hur trivs du i Sverige?
- Vad har du för inställning till att återvända till landet XX?
- Berätta om din dröm för framtiden?
- Något annat du vill berätta om?